

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

33E JAARGANG

WOENSDAG 24 NOVEMBER 1948

No. 1646

COMMISSIE VAN REDACTIE:

Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen;

F. de Vries;

J. H. Lubbers (Redacteur-Secretaris).

Assistent-Redacteur: A. de Wit.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË:

J. E. Meriens; R. Miry; J. van Tichelen; R. Vandeputte;

F. Versichelen.

Gegevens over adressen, abonnementen enz. op de laatste bladzijde van dit nummer.

INHOUD: Blz.

De artikelen van deze week	923
Sommaire, summaries	923
Het Nationale Budget en zijn grafische uitbeelding. door Prof. Mr J. G. Koopmans	924
Enkele beschouwingen bij de Belgische Rijksbegroting 1949 door V. van Rompuy	929
Drie sociaal-economische onderzoeken voor Nederlandse gemeenten door D. H. van Dongen Torman	932
Internationale notities:	
De jongste devaluatie van China	934
De Zwitserse ontwerp-begroting voor 1949	934
Boekaankondiging:	
Het Marshall-plan, Handleiding tot het Europese Herstel Programma	935
Aantekening:	
Het Nationaal Budget in de Miljoenennota	935
Geld- en kapitaalmarkt	937
Statistieken:	
Bankstaten	937
Stand van 's Rijks Kas	938
Werkloosheid in Nederland	939

DEZER DAGEN

„werd op velerlei gebied het perfectionisme afgeschaft”. Aldus althans de Memorie van Antwoord aangaande de begroting van Economische Zaken. De term afschaffen is wellicht toch goed gekozen, doordat zij de analogie oproept van verstokte liefhebbers van diepe gevaarlijke teugen. Ziet de minister langs deze zijde geen plaats voor

miniaturplanning, als moderne econoom kan hij evenmin de perfecte mededinging in het werkelijkheidsbeeld opnemen. Hoezeer ook de particuliere ondernemers de financiering van de industrialisatie zullen moeten dragen.

Is de tijd, waarin de minister van Economische Zaken de vrije mededinging ziet, het imperfectum, de minister van Landbouw gaat verder. Voor hem is de periode van de volledige concurrentie plusquamperfectum; in de zin dan van voltooid verleden, niet van volmaakt verleden. De hem door sommigen gedane suggestie, dat de verandering in het prijsbeleid voor landbouwproducten een nieuwe tocht naar de vrijheid inzette, heeft hij prompt als irrealis bestempeld. Dat van het investeringsplan voor de landbouw, volgens de eerder geciteerde Memorie van Antwoord, wordt afgezien, moet dus worden beschouwd niet als loslaten van een algemeen beginsel, doch eerder als een aanwijzing van de moeilijkheid, plannen tot perfectie te brengen.

Wordt de overeenkomst in Indonesië perfect? Een keur van machthebbers is wederom derwaarts getrokken. Een groep waarnemers zal om hen staan, zodra de eigenlijke pogingen beginnen. Zij zullen toezien, hoe de heelmeesters hun taak — hechting eer dan operatie — volbrengen. Een ogenblik verrijzen voor het oog de gespannen toeschouwersgezichten op Rembrandt's Anatomische Les; verder echter past het beeld niet; zij het ook met gebreken, het economisch leven in Indonesië leeft verder op.

Is, als men het perfectionisme laat vallen, „tout pour le meilleur dans ce meilleur des mondes?” Er zijn voorzichtige klanken, dat een mogelijkheid van oplossing voor de Berlijnse kwestie niet uitgesloten is. Maar voorlopig doen die klanken nog denken aan de wondere volmaakte muziek, die Samuel Butler hoorde aan de grenzen van Erehwon; hij was later nooit in staat het zuivere notenbeeld te reconstrueren. Terwijl aan de goedwillende beoefenaars van het zachtmoedig genrestukje, Lie en Evatt, wel zeer duidelijk is gemaakt, dat hun uitvoeringswijze niet van technisch meesterschap getuigde.

Technisch meesterschap, de Belgen wachten, wat hun eclatante dubbelrol — minister-president, minister van Buitenlandse Zaken, thans kabinetsformateur — Spaak, op dit gebied wederom zal tonen.

Fricatieverschijnselen, de uitwijkpoging van de teleurgestelden in de natuurlijke volslagen harmonie, zijn er echter nog te over. Bepaald niet alleen in België. In Frankrijk heeft de Regering, wellicht te sterk naar het onderste uit de kan zoekend, de vertrouwenskwestie gesteld over haar beleid ten aanzien van de stakers in de havens. Zal het de heer Queuille vergaan als de nieuwe minister-president van Griekenland, die, in een penibel evenwicht der krachten, slechts een meerderheid van twee stemmen won? De toestand van hen beiden echter is gunstiger dan die van de aanhangers van maarschalk Tsjang Kai Sjek. Hen dreigt het lid op de neus te vallen.

Zelfs de stralendste glimlach van de president der Verenigde Staten kan dit probleem niet voor hem in het niet, de perfecte plaats voor problemen, doen opgaan.

The Statist

ESTABLISHED 1878

An Independent Journal of Finance
and Trade

OBJECTIVE APPRAISALS
CONSIDERED JUDGMENT
IMPARTIAL OPINION

Contains most complete range of
British economic and financial statisti-
cs published in any weekly journal

World wide circulation

Annual subscription rate: (post free-
to include all supplements) £ 3:2:6
(fl 33,40)

*A Special Supplement on Economic Con-
ditions in The Netherlands was published
on January 31. A limited number of this
Supplement remain for sale.*

LONDON: 51 CANNON STREET, E.C. 4

Behandeling van alle
bankzaken

* *

Bezorging van alle
assurantiën.

R. MEES & ZONEN

BANKIERS EN ASSURANTIE-MAKELAARS

AMSTERDAM - ROTTERDAM - 'S-GRAVENHAGE
DELFT - SCHIEDAM - VLAARDINGEN

N.V. KONINKLIJKE
NEDERLANDSCHE
ZOUTINDUSTRIE

Boekelo · Hengelo

ZOUTZIEDERIJ

Fabriek van
zoutzuur, (alle kwaliteiten)
vloeibaar chloor
chloorbleekloog
natronloog, caustic soda.

EERSTE NEDERLANDSCHE

Verzekering Mij. op het Leven en tegen Invaliditeit N.V.
Gevestigd te 's-Gravenhage

ADMINISTRATIEKANTOOR DORDRECHT · BELLEVUESTRAAT 2, TELEFOON 5346

Personeels-Pensioenverzekering
verschafft directe fiscale besparing — afschrijving van
toekomstige lasten — bijvende sociale voldoening
Vraagt U eens welgedocumenteerd advies aan ons
BUREAU VOOR COLLECTIEVE CONTRACTEN

**Nederlandsche
Handel-Maatschappij, N.V.**

Hoofdkantoor: Amsterdam, Vijzelstraat 32
Meer dan 100 kantoren in Nederland,
Azië en Afrika

VOORLICHTING OP HET GEBIED
VAN IM- EN EXPORTEN, BE-
TALINGSVERKEER, ENZ.

Nederlandsch Indische Handelsbank, N.V.

Amsterdam — Rotterdam — 's-Gravenhage

Alle Bank- en Effectenzaken

Verliesposten Voorkomend Systeem

bestaande uit 4 Diensten. - V.V.S. -

Het V.V.S. is een onmisbaar hulpmiddel bij het
gezonderen van uitstaande credieten. Aan-
vaard als onderdeel der debiteuren-administra-
tie, zal het van groote praktische waarde blijken
te zijn.

Onze V.V.S.-brochure wordt op aanvraag kosteloos toegezonden

Van der Graaf & Co's bureaux voor den handel N.V.

Amstelstraat 14-18, Amsterdam-C, Telefoon 38631 (5 lijnen)

DE ARTIKELN VAN DEZE WEEK.

Prof. Mr J. G. Koopmans, *Het Nationale Budget en zijn grafische uitbeelding.*

De in September jl. verschenen Millioenennota bevatte, na een jaar onderbreking, wederom het getallenschema van het Nationale Budget voor het jaar 1949, vergezeld van het „stroomdiagram”, waarin de verschillende elementen van dit budget aanschouwelijk worden voorgesteld (het getallenschema is in dit nummer op blz. 936 opgenomen). Op enkele geringe wijzigingen na is de vorm van dit diagram gelijk aan die, welke ook reeds in de Plannota's 1946 en 1947 werd gebruikt. Schr. heeft nadere aandacht geschonken aan de opzet en de wijze van uitvoering van deze stroomdiagrammen en is tot de conclusie gekomen, dat de wijze van opstelling uit een oogpunt van overzichtelijkheid en symmetrie niet in alle opzichten bevredigend kan worden genoemd. In dit artikel wordt een gewijzigd model gepubliceerd; de verschillen betreffen gedeeltelijk de visuele weergave der cijferopstellingen, gedeeltelijk ook de cijferopstellingen zelf.

V. van Rompuy, *Enkele beschouwingen bij de Belgische Rijksbegroting 1949.*

Voor de tweede maal sinds de bevrijding heeft de Belgische Regering een streng sluitende begroting aan het Parlement voorgelegd. Toegegeven moet worden, dat een hogere belastingdruk dan vóór de oorlog onvermijdelijk is; de hoogte der staatsuitgaven blijft echter voorwerp van zorg. De economische subsidies (7 miljard francs) en de bestuursuitgaven (die hoger zijn dan in 1948) blijven de belangrijkste categorieën, waarop besparingen mogelijk zijn. Thans is een afschaffing der economische subsidies nog niet opportuun; mocht echter de gelegenheid daartoe zijn gekomen, dan zouden bedragen vrijkomen voor het aanleggen van een conjunctuurreserve, die nu ontbreekt, of voor vermindering van de belastingen. In verband met deze laatste is momenteel een wetsontwerp in voorbereiding, dat o.a. ten doel heeft de belastingdruk anders te verdelen en te verminderen. Er bestaat in België, en met name in Vlaanderen, een werkloosheidsprobleem, dat overheidsingrijpen vergt. Een oordeelkundige spreiding van openbare werken lijkt de aangewezen weg om deze werkloosheid te bestrijden.

D. H. van Dongen Torman, *Drie sociaal-economische onderzoeken voor Nederlandse gemeenten.*

In de meeste voor gemeenten uitgevoerde sociaal-economische onderzoeken werd de bevolkingsprognose, welke fundamenteel is voor deze studies, gebaseerd op een demografische analyse, waarin de natuurlijke bevolkingsgroei een centraal gegeven is. Hiertegen voert men aan, dat de economische ontwikkeling, waaronder de industriële, niet moet worden afgeleid uit de ontwikkeling van de bevolking, maar dat, juist omgekeerd, de omvang van de bevolking afhankelijk moet worden gesteld van de economische activiteit; vestigings- en vertrekoverschotten immers kunnen de bevolkingsgroei zeer sterk van de natuurlijke ontwikkeling doen afwijken. Tegen deze achtergrond behandelt schr. een drietal onlangs verschenen studies: van Prof. Dr E. W. Hofstee over de stad Groningen, van het E.T.I. voor Gelderland over Zaltbommel en van J. Nijkerk over Zandvoort.

SOMMAIRE.

Prof. Mr J. G. Koopmans, *Le Budget national et ses figures graphiques.*

Le Budget général de 1949 du Royaume comprend le schéma des chiffres du Budget national de 1949, auquel a été ajouté un diagramme qui représente d'une manière vivante les divers éléments du Budget. L'auteur est d'avis que la composition du diagramme n'est pas tout à fait satisfaisante. Il reproduit un modèle amendé.

V. van Rompuy, *Quelques considérations concernant le Budget Belge de 1949.*

Le Gouvernement Belge a déposé un Budget 1949 en équilibre. Cependant les dépenses de l'Etat sont toujours extraordinairement élevées. Les subventions accordées au secteur économique et les dépenses administratives permettraient vraisemblablement de réaliser des économies. Ceci est d'autant plus important que la Belgique et surtout le pays flamand souffre de chômage que le Gouvernement est obligé de combattre par l'exécution de travaux publics.

D. H. van Dongen Torman, *Trois enquêtes sociales et économiques relatives aux communes néerlandaises.*

En examinant les possibilités de développement d'une région déterminée, on peut prendre comme point de départ l'évolution naturelle et probable de sa population. D'après une autre opinion, c'est le développement économique d'une région qui conditionne l'évolution de sa population. A la lumière de ces théories, l'auteur commente les trois rapports, publiés récemment, sur les possibilités de développement de certaines communes aux Pays-Bas.

SUMMARIES.

Prof. Dr J. G. Koopmans, *The National Budget and its graphic representation.*

The Dutch Government Budget for 1949 contains a tabular statement on the 1949 „National Budget”, accompanied by a graphic representation. In the writers' opinion this diagram is not quite satisfactory. A better form is published in this article.

V. van Rompuy, *Some remarks on the new Belgian Budget.*

Just like last year the new Belgian Budget shows no deficit. The level of Government expenses, however, is still extraordinary high. With regard to food and fuel subsidies, for example, lower expenses are not wholly impossible. A decrease of current expenses would be the more important because there is in Belgium a considerable degree of unemployment which has to be attacked by the execution of public works.

D. H. van Dongen Torman, *Three socioeconomic studies in municipal development.*

Studies in municipal development problems may start from the possible development of the population. The other point of view is that the economic development of a certain area will determine the future size of the population in that area. Against the background of this discussion the writer reviews three recent publications on municipal development.

HET NATIONALE BUDGET EN ZIJN GRAFISCHE UITBEELDING.

Inleiding.

Zoals bekend, bevatte de in September jl. verschenen Millioenennota, na een jaar onderbreking, wederom het getallenschema van het Nationale Budget voor het jaar 1949, vergezeld van het aan de lezers van dit weekblad reeds min of meer vertrouwd geworden „stroomdiagram”, waarin de verschillende elementen van dit budget aanschouwelijk worden voorgesteld. Enkele geringe wijzigingen daargelaten, is de vorm van dit diagram gelijk aan die, welke ook reeds in de Plannota's voor de jaren 1946 en 1947 werd gebruikt.

In het kader van een reeks colleges, in de afgelopen weken aan het Nationale Budget voor 1949 en in verband daarmee tevens aan de methodiek en systematiek van de nationale boekhouding in het algemeen gewijd, kwam ik er toe, ook aan de opzet en wijze van uitvoering van deze stroomdiagrammen nadere aandacht te schenken. Mede op grond van gesprekken met enkele medewerkers van het Centraal Planbureau, kwam ik tot de conclusie, dat de wijze van opstelling uit een oogpunt van overzichtelijkheid en symmetrie niet in alle opzichten bevredigend kan worden genoemd. Na enig experimenteren slaagde ik er in, een in verschillende opzichten gewijzigd model op te stellen, dat ik thans ter behoeve van mijn colleges gebruik, en dat wellicht ook bij de lezers van dit blad enige belangstelling zal kunnen wekken; zulks temeer omdat in een der volgende nummers door een andere schrijver ook de wijze van opbouw en samenstelling van het budget zelf — in cijfervorm — aan een nadere beschouwing zal worden onderworpen, waarbij wellicht een derde figuur, ten dele op dezelfde beginselen als de mijne gebaseerd, zal worden gepubliceerd.

De verschilpunten tussen het hiernevens afgedrukte diagram en het oorspronkelijke (vide blz. 755 van deze jaargang) betreffen voor een deel uitsluitend de visuele weergave van de cijferopstellingen, voor een ander deel echter ook deze cijferopstellingen zelve. De belangrijkste van deze verschilpunten zijn de volgende:

I. Uiterlijke (formele) verschillen:

- a. Symmetrische (cyclische) rangschikking van alle groepen binnenlandse huishoudingen, met daartegenover een — desgewenst driedimensionaal te interpreteren — bijzondere plaatsing van de rekeningen „Mutaties nationale balans” (in het centrum der figuur) en „Buitenland” (als een het geheel omsluitende ring).
- b. „Enrichtingverkeer” van alle stromen tussen de groepen binnenlandse huishoudingen onderling en tussen deze en het buitenland.
- c. (in verband met b). Alle in een bepaalde groep huishoudingen ingaande stromen komen aan dezelfde zijde of in twee aanliggende zijden van het betreffende vierkant binnen, terwijl de uitgaande stromen dit vierkant aan de tegenovergestelde zijde of zijden verlaten; een en ander wordt vergemakkelijkt door de schuine (diagonaalsgewijze) plaatsing van deze vierkanten in de figuur.
- d. Afgezien van de buitenland-ring, wordt de figuur omsloten door de beide hoofdstromen van de binnenlandse kringloop, t.w. die van de bedrijven naar de gezinnen en van de gezinnen naar de bedrijven; de overige hiervan aftakkende stromen worden door de lijnen, die deze primaire kringloop weergeven, omsloten.

II. Materiële verschillen:

- e. Splitsing van de rekening „Overheid” in twee afzonderlijke elementen, genaamd „Overheid A” en „Overheid B”, waarvan de eerste betrekking heeft op de inkomens-transformerende, de tweede op de inkomens-vormende en

inkomen-verbruikende activiteit van de overheidshuishoudingen (tegenstelling tussen overgedragen en zgn. originele overheidsinkomsten, resp. tussen „transfer expenditure” en „real expenditure” volgens de terminologie van Pigou). Een en ander mede in aansluiting bij de „Confrontatie van middelen en behoeften” van het Centraal Planbureau.

- f. Splitsing van de rekening „Mutaties nationale balans” in de beide onderdelen „Bruto besparingen” en „Netto investeringen”, met afzonderlijke totaalcijfers voor elk van deze beide grootheden.
- g. Vervanging van de bedragen voor (bruto-)investeringen en afschrijvingen door netto-investeringen (voor bedrijven en overheid elk afzonderlijk); in verband hiermede wordt destroom „(bruto-)overheidsinvesteringen”, die in de oorspronkelijke opstelling rechtstreeks van de bedrijven naar de rekening „Mutaties nationale balans” loopt, thans via de rekening „Overheid B” geleid.
- h. Behandeling van de post „Premies uit Indonesië aan collectieve inkomensstrekkers” als een onderdeel van de netto-kapitaalimport in plaats van als een bijdrage tot het nationale inkomen, met enkele daaruit voortvloeiende wijzigingen in de totaalcijfers.

Tenslotte dient nog te worden vermeld, dat — weliswaar niet in de figuur als zodanig, maar wel door de wijze van omlijning en onderstreping der cijfers — tevens is aangeduid, welke elementen uit de figuur van belang zijn voor de hierboven onder e. genoemde „Confrontatie van middelen en behoeften”, alsmede dat alle getallen in miljoenen in plaats van in milliarden gulden zijn uitgedrukt.

De sub a. t/m h. genoemde punten zullen hieronder nader worden toegelicht.

Ad a. Cyclische opstelling.

Eén van de bezwaren tegen het oorspronkelijke diagram is m.i., dat de symmetrie in deze figuur slechts schijnbaar is. Immers van de vier groepen binnenlandse huishoudingen — gezinnen, bedrijven, overheid en collectieve inkomensstrekkers — komen in dit diagram de drie eerstgenoemden, tezamen met de andersoortige rekening „Buitenland”, in de verticale midden-as van de figuur voor, de vierde daarentegen rechts hiervan, terwijl daar aan de linkerzijde tegenover staat de (eveneens andersoortige) rekening „Mutaties nationale balans”. In de nieuwe figuur zijn daarentegen alle binnenlandse huishoudingen — hier, tengevolge van de splitsing in tweeën van de rekening „Overheid”, vijf in getal — onderling symmetrisch in een veelhoek (desgewenst door een cirkel te vervangen) gerangschikt. De beide overige rekeningen, „Mutaties nationale balans” en „Buitenland”, nemen daarentegen in deze figuur een bijzondere, aanstonds als zodanig te onderkennen, plaats in: nl. de eerstgenoemde (door mij gesplitst in de beide bestanddelen besparingen en investeringen) in het centrum van de figuur — daarmee a.h.w. het „centrale koopkrachtreservoir” van de kapitaalmarkt symboliserend — en de laatstgenoemde als een het geheel omsluitende ring. Met dit laatste is tevens bedoeld aan te geven, dat de posten, die op de rekening „Buitenland” in debet en credit voorkomen, tezamen niet een volledige exploitatierekening van „het buitenland” (te vergelijken met het gesloten stel rekeningen van het binnenland) weergeven, maar alleen de in- en uitgaande vertakkingen van een grotere, in zichzelf gesloten, kringloop, waarvan de hoofdbestanddelen zich, van ons nationale standpunt uit gezien, aan de waarneming onttrekken. De figuur, die de nationale economische kringloop weergeeft, ligt aldus a.h.w. „ingebed” in het geheel van de wereldhuishouding, die overigens haar eigen leven leidt, slechts door enkele — in het kader van het geheel van ondergeschikte betekenis zijnde — kanalen met de binnenlandse kringloop verbonden. Buitenring en centrum zijn voorts onderling op één (willekeurig gekozen) punt rechtstreeks met elkaar verbonden, nl. door de dubbele stippellijn, die de netto-

kapitaalimport — bij andere feitelijke omstandigheden c.q. de netto-kapitaalexport — weergeeft.

Desgewenst kan men zich zowel deze verbindingslijn als die tussen de veelhoek enerzijds en centrum en buitenring anderzijds — dus de enkelvoudige stippellijnen in de figuur — ook voorstellen als in één of meer andere vlakken dan dat van de tekening liggend; zodat deze lijnen dan het karakter krijgen van verticale projecties op dit vlak van een in werkelijkheid driedimensionale figuur. De veelhoek, bestaande uit het geheel der getrokken lijnen, wordt dan verondersteld in het tekenvlak te liggen, de investerings- en besparingsrekeningen er boven, en de buitenlandcirkel er onder. De reeds genoemde dubbelgestippelde verbindingslijn, die de netto-kapitaalimport voorstelt, zou dus in dat geval het vlak, waarin de veelhoek ligt, van beneden naar boven snijden, en — daar men haar in dit geval evengoed van het (dan immers overigens ledige) middelpunt van de cirkel als van een willekeurig punt op de rand zou kunnen laten uitgaan — zou zij a.h.w. worden tot de centrale verticale as van de gehele figuur. (Bij de inderdaad centrale betekenis, die deze post vooral heden ten dage voor onze nationale volkshuishouding heeft, zou men hierin wellicht een stukje zinvolle symboliek kunnen zien). Overigens is de hier aangeduide driedimensionale interpretatie van de figuur voor een goed begrip van de afgebeelde economische kringloopverschijnselen geenszins onontbeerlijk en kan men hiervoor evenzeer met het zichtbare tweedimensionale beeld volstaan.

Ad b. Eénrichtingverkeer.

In tegenstelling tot het oorspronkelijke diagram, waar in de richting van de verschillende stromen geen of weinig systeem te ontdekken valt en deze dikwijls slechts door het meer of mindere gemak voor de tekenaar bepaald schijnt te zijn, zijn in de nieuwe figuur alle stromen binnen de veelhoek in éénrichtingverkeer — met de wijzers van de klok mee — getekend. M.a.w. is hierbij het principe van het door R. Frisch ontworpen en gepropageerde „Okosirk“-systeem¹⁾ gevolgd, hetgeen in de eerste plaats overzichtelijker is en ook overigens verschillende voordelen oplevert. Slechts voor de straalsgewijze verbindingen met het centrum is in mijn figuur van dit beginsel afgeweken²⁾. Een en ander brengt uiteraard mede — erkend zij, dat dit tot op zekere hoogte als een bezwaar kan gelden — dat een aantal stromen (bijv. die van de bedrijven naar de overheid en van de gezinnen naar de collectieve inkomens-trekkers; in het algemeen die van een bepaalde huishouding naar de onmiddellijk „tegendraads“ daarvan gelege) een ogenschijnlijk onnodige omweg volgen; de hieruit voortvloeiende mindere overzichtelijkheid is echter zoveel mogelijk opgeheven door de cijfers, die bij deze één of meermalen gebroken lijnen behoren, tweemaal — aan het begin — zowel als aan het eindpunt — af te drukken.

Anderzijds maakt het gevolgde systeem het gemakkelijk om desgewenst de figuur in gedachten te vereenvoudigen door twee of meer in de veelhoek op elkaar volgende huishoudingen te combineren, nl. door deze binnen een groter

¹⁾ „Okosirk“ — samentrekking van „Økonomisk Sirkulasjon“ (Noors). Frisch werkt in zijn figuren met gekromde lijnen, alle met de holle zijde naar het midden gekeerd, behalve voor zover zij een negatieve grootte aangeven. In laatstgenoemd geval wordt ook bij hem het éénrichtingverkeer doorbroken; d.w.z. de lijnen, die met de bolle zijde naar het midden gekeerd zijn, lopen tevens in tegengestelde richting als de overige.

²⁾ Een van de voordelen van een volledig éénrichtingverkeer — in mijn figuur tengevolge van de in de tekst genoemde uitzondering niet, bij Frisch daarentegen wel ten volle verwezenlijkt — is, dat de som van de getallen, behorende bij de lijnen, die door een op een willekeurige plaats aangebrachte dwarse doorsnede worden doorsneden op alle plaatsen van de figuur dezelfde moet zijn. In mijn figuur zijn deze totalen, als gevolg van de bedoelde uitzondering op het éénrichtingsprincipe, veranderlijk; echter met dien verstande, dat hun verschil telkens moet overeenstemmen met de algebraïsche som van de bedragen, die, tussen de twee betrokken doorsneden in, naar het centrum der figuur zijn afgebogen, dan wel uit dit centrum binnengekomen. Het bedoelde controlemiddel is dus, hoewel in iets gecompliceerder vorm dan bij Frisch, ook voor mijn figuur bruikbaar; voor het diagram van het Centraal Planbureau daarentegen niet.

vierkant of rechthoek te trekken, zonder daarbij de onderlinge verbindingslijnen van de niet tot deze combinatie behorende huishoudingen te doorsnijden. Men ziet dan aanstonds de in- en uitgaande stromen van zulk een gecombineerde groep huishoudingen op aanschouwelijke wijze voor zich, terwijl de onderlinge verbindingslijnen, die binnen de gekozen grotere eenheid komen te vallen³⁾, kunnen worden weggedacht. Een dergelijke operatie komt overeen met hetgeen men boekhoudkundig het „consolideren“ van twee of meer rekeningen noemt, waarbij de posten, die in de (bruto) gecombineerde rekening zowel aan de debet- als aan de creditzijde zouden voorkomen, tegen elkaar worden weggeschrap⁴⁾.

Ad c. Alle inkomende, resp. uitgaande stromen liggen aan dezelfde zijden van de vierkanten.

Dit is een bijkomend voordeel, dat vanzelf uit het hiervoor besproken éénrichtingverkeer voortvloeit. Doordat, anders dan in het oorspronkelijke diagram, aan eenzelfde zijde niet langer inkomende en uitgaande stromen naast elkaar voorkomen, wordt in de eerste plaats wederom de overzichtelijkheid gediend, terwijl het verder gemakkelijker valt de in- en uitgaande stromen ieder afzonderlijk te totaliseren en zich te overtuigen van de, bij het gevolgde systeem noodzakelijke, overeenstemming tussen de wederzijdse totalen. Niet noodzakelijk is hiertoe, dat alle inkomende resp. uitgaande stromen aan één enkele zijde van het vierkant in-, resp. uitgaan; er is geen bezwaar tegen, dat voor elke soort stromen twee aanliggende zijden worden gebruikt. Dit laatste wordt vergemakkelijkt doordat de vierkanten zelve schuin (diagonaalsgewijze) in de figuur zijn geplaatst.

Ad d. De „primaire“ kringloop krijgt een meer dominerende plaats in de figuur.

Een verder bijkomend voordeel van de gekozen opstelling is nog, dat de zgn. primaire kringloop (bedrijven—gezinnen—bedrijven), afgezien van de buitenlandring, de gehele verdere figuur omsluit en daardoor visueel beter tot haar recht komt dan in het oorspronkelijke diagram, waar zij zich tussen twee onmiddellijk boven elkaar gelegen groepen huishoudingen afspeelt en dientengevolge niet centraal in de figuur is geplaatst. (De betekenis van deze primaire kringloop kan nog sterker worden geaccentueerd door, evenals in het oorspronkelijke diagram, de dikte van de verschillende stromen sterker uiteenlopend — c.q. in evenredigheid met hun getalswaarde — aan te geven).

Ad e. Splitsing van de rekening „Overheid“ in „Overheid A“ en „Overheid B“.

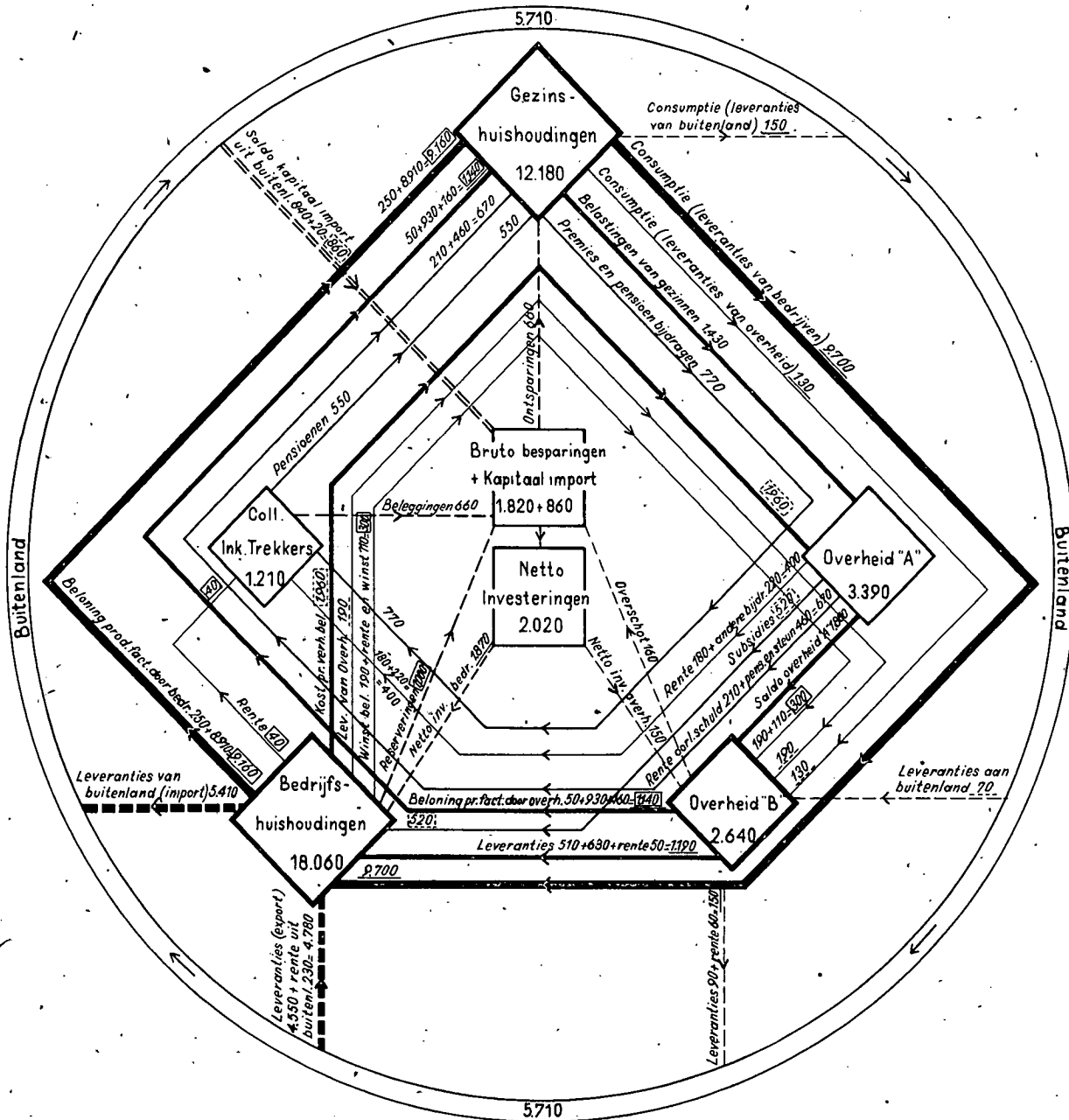
Werd hierboven van de mogelijkheid van het „consolideren“ van twee of meer rekeningen gesproken, in de hier afgebeelde figuur is — vergeleken bij het oorspronkelijke diagram van het Centraal Planbureau — op een tweetal plaatsen de omgekeerde operatie, die men „deconsolidering“ zou kunnen noemen, toegepast; nl. bij de splitsing van de rekening „Overheid“ in „Overheid A“ en „Overheid B“, en bij die van de rekening „Mutaties nationale balans“ in „Bruto besparingen“ en „Netto investeringen“. In zoverre wijkt dus niet alleen de figuur als zodanig van die van het Centraal Planbureau af, maar bestaat er ook een verschil tussen de cijferopstellingen, die aan de nieuwe figuur ten grondslag liggen, en de oorspronkelijke, zoals deze in de Millioenennota — en, ter oriëntering van de lezer, eveneens op blz. 936 e.v. van dit nummer — zijn afgedrukt. De motieven hiervoor zijn de volgende:

³⁾ In sommige gevallen — de eerder bedoelde lijnen, die een „omweg“ maken — zullen deze verbindingslijnen niet in hun geheel binnen de omlijning van de grotere eenheid vallen, maar deze tweemaal (inkomend en uitgaand) snijden; ook in dit geval kunnen zij echter, voor zover het om de betrekkingen van deze grotere eenheid met de „buitenwereld“ gaat, worden weggedacht.

⁴⁾ De term „consolideren“ ontleen ik aan de auteur van het eerder genoemde in een volgend nummer te publiceren artikel.

Begroting Nederlandse Volkshuishouding 1949 (afgerond op tientallen millioenen gulden)

Op grondslag cijfers Centraal Planbureau als gepubliceerd in Millioenennota 1949

Omlinjnde bedragen = bijdragen tot nationaal inkomen resp. tot totaal der "middelen" ¹⁾
 Onderstreepte bedragen = netto nationaal verbruik (met aftrekposten gebroken onderstreept)
¹⁾ Het bedrag ad 520 voor subsidies is hierbij een aftrekpost

Een van de punten, die bij de bestudering van de cijfers van het Nationale Budget aanvankelijk het meeste hoofdbreken veroorzaakt, is het verband tussen de „Confrontatie van middelen én behoeften” — mede op blz. 935 van dit nummer afgedrukt — en de overige cijferopstellingen van het budget. Uit de nummerv verwijzingen kan men zien, dat de bedoelde „confrontatie” bestaat uit een aantal posten uit de verschillende rekeningen — merkwaardigerwijze wordt voor de posten zowel ter linker- als ter rechterzijde van de confrontatie, met een enkele uitzondering, steeds naar posten aan de linker- (lasten-) zijde van de overige budgetrekeningen verwezen ⁵⁾ —, maar het beginsel, dat aan de keuze van deze posten ten grondslag heeft gelegen, wordt eerst door een nauwkeuriger bestudering duidelijk: Het blijkt dan, dat uit de confrontatie alle of al-

thans bijna alle ⁶⁾ posten zijn weggelaten, die slechts het karakter dragen van een overdracht van inkomen, in tegenstelling tot een vorming of een besteding van inkomen ⁷⁾. In concreto komen de weggelaten posten alle voor op één van

⁵⁾ Op het eerste gezicht schijnt dit in strijd met alle beginselen van de dubbele boekhouding; het wordt echter begrijpelijk, zodra men zich realiseert, dat alle posten op twee plaatsen in de rekeningen voorkomen, zodat men, inplaats van de debetposten, waarnaar verwezen wordt, ook de overeenkomstige creditposten kan nemen en omgekeerd.

⁶⁾ De uitzondering heeft betrekking op de aanstonds nader te bespreken post „kostprijsverhogende belastingen”.

⁷⁾ Vergelijk over deze tegenstelling nader het reeds genoemde artikel in een der volgende nummers van dit blad, alsmede de voordracht over „Het beroep van de Overheid op het nationaal inkomen”, door mij gehouden in het kader van de op 9 en 10 November jl. aan de Nederlandsche Economische Hoogeschool gehouden lezingen over de Rijksbegroting 1949, waarvan de tekst binnenkort in druk zal verschijnen.

de rekeningen collectieve inkomestrekkingen, overheid of buitenland; de stromen, die de gezins- en bedrijfshuishoudingen onderling verbinden, gaan daarentegen integraal in de „confrontatie” over, evenals bepaalde — doch niet alle! — verbindingsstromen tussen deze beide groepen huishoudingen enerzijds en de overheid, resp. het buitenland; anderzijds.

Bij de collectieve inkomestrekkingen leidt e.e.a. niet tot een splitsing van de rekeningen; immers aangezien de functie van deze groep huishoudingen uitsluitend die van inkomestransformator is, valt zij in haar geheel uit de „confrontatie” weg. Bij de overheid is dit anders, daar bij deze de functies van productiehuishouding, consumptiehuishouding en transformatiehuishouding alle drie gelijktijdig en naast elkaar aanwezig zijn, zodat hier een functionele splitsing dient plaats te vinden. Zoals hiervoor reeds met een enkel woord werd aangeduid, gaat het daarbij aan de ontvangstenzijde om de splitsing tussen overgedragen en „originele” inkomsten, aan de uitgavenzijde om het verschil tussen die uitgaven, welke alleen een overdracht van koopkracht, en die, welke een reëel beroep op het nationale inkomen (resp. het nationale product) impliceren: dat wil dus zeggen de tegenstelling, die door Pigou reeds in 1921 met de woorden „transfer expenditure” vs. „exhaustive expenditure” (de laatste term later door „real expenditure”, nog later door „non-transfer expenditure” vervangen)⁸⁾ werd aangeduid.

Deze zelfde onderscheidingen nu liggen eveneens aan de in de figuur doorgevoerde splitsing van de overheidsrekening in de beide onderdelen „Overheid A” en „Overheid B” ten grondslag. Op de eerstgenoemde rekening komen alle bedragen voor, die niet meer dan een — inkomende of uitgaande — inkomensoverdracht registreren en die dus door het Centraal Planbureau buiten de meergenoemde „confrontatie” worden gelaten. In afwijking van genoemd Bureau neem ik hieronder echter tevens op de — wel in de confrontatie voorkomende — *kostprijsverhogende belastingen* (post E. 426/E 303). Inderdaad ben ik van mening, dat deze post strikt genomen niet aan de „middelen”zijde van deze confrontatie thuis hoort, doch slechts als aftrekpost aan de „behoefte”zijde⁹⁾, aangezien de thans gekozen wijze van opstelling de consequentie heeft, dat een verhoging van de tarieven van de hier bedoelde indirecte belastingen — in tegenstelling tot die van de directe belastingen van gezinnen zowel als van de winstbelasting — het totaalcijfer ter weerszijden van de confrontatie doet stijgen, hetgeen m.i. niet te rijmen valt met het karakter van deze confrontatie als een tegenoverelkander stelling van reële inkomensvorming en inkomensbesteding. In wezen komt dit er dus op neer, dat ik voor het doel van deze confrontatie het nationaal product steeds tegen *kostprijs* (zgn. „factor price”, d.w.z. ondernemerswinst inbegrepen, doch exclusief indirecte belastingen) en niet tegen *verkoopsprijs* (met inbegrip van deze belastingen) zou willen waarden; in het kader van deze beschouwingen, die niet meer bedoelen te zijn dan een verklarend commentaar bij de figuur, kan ik intussen op dit principiële punt niet dieper ingaan.

Het genoemde bezwaar geldt niet ten aanzien van de *winstbelasting* — die in de confrontatie eveneens is opgenomen —, aangezien een verhoging of verlaging van het tarief hiervan geen ander gevolg heeft dan een overeenkomstige verlaging van de beloning van de overige productiefactoren (in casu de ondernemerswinst), zodat de totalen ter weerszijden van de confrontatie hierdoor niet worden beïnvloed. Deze winstbelasting beschouw ik dan ook in mijn figuur als een stuk *originair* inkomen van de overheid — als zodanig op één lijn staande met de „rente en winst van bedrijven” (post E 424/E 307), die het in-

komen van de overheid in haar functie als ondernemer resp. kapitaalverstrekker vertegenwoordigt — zodat, ik deze beide posten tezamen naar de rekening „Overheid B” laat vloeien.

Wat de uitgavenzijde betreft, heb ik geheel de wijze van splitsing van het Centraal Planbureau gevolgd, met name dus ook de splitsing van de post „rente op de overheids-schuld” in een gedeelte, „rente op oorlogsschuld” genaamd, dat als inkomensoverdracht, en een ander gedeelte, „overige rente”, dat als beloning van de productiefactor kapitaal, en dus — evenals de door bedrijven betaalde rente — als een bestanddeel van het reële nationale inkomen wordt beschouwd¹⁰⁾.

Het saldo van de rekening „Overheid A”, die een aanzienlijk overschot laat — voor het jaar 1949 naar verwachting 1.800 miljoen — wordt overgeheveld naar de rekening „Overheid B”, welke zonder deze actiefpost een tekort van ongeveer dezelfde orde van grootte (nl. 1.640 miljoen) zou vertonen; hierin komt het feit tot uiting, dat de overheid een belangrijk, ja zelfs een overwegend gedeelte van haar reële uitgaven uit overgedragen inkomsten — i.c. belastingen — bestrijdt, daarmede uiteraard de consumptie- en investeringsmogelijkheden van de overige huishoudingen dienovereenkomstig verminderend. Dank zij de genoemde overboeking van 1.800 miljoen, vertoont de rekening „Overheid B” echter vervolgens een (verwacht) overschot van 160 miljoen, overeenkomend met dat van de gecombineerde overheidsrekening in de oorspronkelijke opstelling van het Centraal Planbureau.

In cijfers ziet het beeld van de aldus gesplitste overheidsrekeningen er derhalve in eerste instantie — d.w.z. afgezien van de hierna onder g. nog te bespreken afwijkende behandeling van de posten „investering” en „afschrijvingen” — als volgt uit¹¹⁾ (zie staatje bovenaan blz. 928):

Tenslotte zij nog opgemerkt, dat de rekening „Overheid A” in de figuur symmetrisch is geplaatst ten opzichte van de andere „transformatie”rekening — nl. die der collectieve inkomestrekkingen — en dat de desbetreffende vierkanten iets minder zwaar zijn getekend dan de drie overige (gezinnen, bedrijven en „Overheid B”), welke laatste — onderling eveneens symmetrisch in een driehoek gerangschikt — de drie „knooppunten” van de reële economische kringloop weergeven.

Ad f. Splitsing van de rekening „Mutaties nationale balans” in (bruto)besparingen en (netto)investeringen.

Deze splitsing — die op zichzelf van minder ingrijpende aard is dan de hiervoor onder e. besprokene — vindt haar motivering in het feit, dat in de opstelling van de onderhavige rekening door het Centraal Planbureau de totale bruto- en netto-besparingen en -investeringen geen van alle als zodanig tot uiting komen, hetgeen ook de vergelijking met de netto-investeringscijfers in de „confrontatie” bemoeilijkt. Daarentegen vinden wij deze cijfers wel in het — alleen voor de beide jaren 1947 en 1948 afge-

⁸⁾ Het doen samenvallen van de grenslijn tussen deze beide categorieën rentebetalingen met die tussen „rente op oorlogsschuld” en „overige rente” — hetgeen dus globaal genomen moet betekenen: „rente op vooroorlogse schuld” — hangt samen met de premisse, dat deze vooroorlogse schuld globaal genomen met de waarde van de toenmalige reële overheidsactiva overeenkwam. Hoewel men dit als globaal uitgangspunt wellicht kan aanvaarden, blijft het m.i. toch de vraag, of niet een beter criterium voor deze (op zichzelf ongetwijfeld gemotiveerde) splitsing tussen „productieve” en „improductieve” schuld kan worden gevonden. Wellicht zal de nieuwe Staatsbalans hiertoe een bruikbaar uitgangspunt kunnen bieden.

¹¹⁾ De volgorde en groepering der posten is door mij hier en daar gewijzigd. De nummeraanduiding komt overeen met die in de oorspronkelijke cijferopstellingen van het Centraal Planbureau, onder toevoeging van een tweetal nieuwe „codenummers” (E 415 en E 429) voor de onderlinge overboeking tussen de beide rekeningen ad f 1.800 miljoen, alsmede splitsing van de nummers E 419 en E 439 in „a” en „b”.

De cijfers zijn — in deze opstelling zowel als in de figuur zelf — door mij overal in miljoenen (met afronding op tientallen miljoenen) in plaats van in miljarden gulden uitgedrukt; dit geschiedt teneinde bij de lezer bij voortduring het besef wakker te houden van de orde van grootte der getallen, die m.i. bij gebruik van de notatie „1,19”, „0,11” etc. systematisch onderschat dreigt te worden.

⁹⁾ A. C. Pigou, *The Political Economy of War*, 1921; *A Study in Public Finance*, 1e druk 1927, 2e druk 1929, 3e druk 1947.

¹⁰⁾ Bij voorkeur echter in het geheel niet als één enkele aftrekpost, doch uitgesplitst over de afzonderlijke posten aan de behoeftenzijde (met name over consumptie en investeringen).

Lasten		(In miljoenen gulden)		OVERHEID „A”		Baten	
Overgedragen inkomens aan gezinnen:							
E 404 / E 127	Rente oorlogsschuld	210		E 425 / E 104	Belastingen van gezinnen	1.430	
E 405 / E 128	Pensioenen en steun	460		E 426 / E 303	Kostprijsverhogende belastingen	1.960	
			670				
E 406 / E 222	Bijdrage aan collectieve ink-trekkers						
E 408 / E 223	Rente oorlogsschuld aan idem	220					
		180					
			400				
E 407 / E 328	Subsidies aan bedrijven	520	1)				
E 415 / E 429	Saldo aan „Overheid B”	1.800					
E 419a / E 439a	Totaal		3.390	E 439a / E 419a	Totaal		3.390

1) Bij dit getal is het wellicht niet ondienstig aan te tekenen, dat dit een raming is, die gemaakt werd vóór de recente besluiten omtrent verlaging der prijssubsidies op levensmiddelen en brandstoffen.

Lasten		OVERHEID „B”		Baten			
E 401 / E 323	Leveranties van bedrijven	510		E 421 / E 102	Leveranties aan: Gezinnen	130	
E 409 / E 326	„Overige” rente aan idem	50		E 422 / E 301	Bedrijven	190	
			560	E 423 / E 502	Buitenland	70	
E 402 / E 523	Leveranties van buitenland	90					390
E 410 / E 525	„Overige” rente aan idem	60		E 424 / E 307	Rente en winst van bedrijven	110	
			150	E 428 / E 309	Winstbelasting van idem	190	
E 403 / E 626	Afschrijvingen	480					300
Bijdrage tot het nationale inkomen:							
Beloning productiefactoren aan gezinnen:							
E 411 / E 123	Pensioenbijdragen als werkgever	50		E 429 / E 415	Saldo van rekening „Overheid A”		1.800
E 412 / E 124	Lonen en salarissen	930					
E 413 / E 125	Rente	160					
			1.140				
E 414 / E 621	Saldo (overschot)	160					
E 419b / E 439b	Totaal		2.490	E 439b / E 419b	Totaal		2.490

drukte, maar vóór 1949 gemakkelijk te reconstrueren — staatje op blz. 77 van de Millioenennota, genaamd „Mutaties nationale vermogen”. Door een eenvoudige kunstgreep — nl. het binnenslijns aftrekken van de opsparring aan de rechter-, resp. de afschrijvingen aan de linkerzijde — kan echter in de budgetrekening „Mutaties nationale balans” hetzelfde resultaat worden bereikt. Men krijgt dan, voor het jaar 1949, de navolgende cijferopstelling:

schrijvingsposten zijn dus als zodanig uit de figuur geëlimineerd, hetgeen het aantal stromen met twee vermindert, terwijl de totaalstelling van de rekening „bedrijven” diëntengevolge met 1.440 miljoen, dus tot 18.060 miljoen, vermindert. Anderzijds bracht deze werkwijze mede, dat het bruto-investeringsbedrag van de overheid ad 630 miljoen — dat in de opstelling van het Centraal Planbureau rechtstreeks van de bedrijven naar de rekening

Debet (aanwending ten behoeve van)

Credit (beschikbaar uit)

Bruto-investeringen:			
E 602 / E 322	Bedrijven	3.310	
E 603 / E 324	Overheid	630	
	Totaal		3.940
Afschrijvingen			
E 625 / E 304	Bedrijven	1.440	
E 626 / E 403	Overheid	480	
	Totaal		-1.920
	Blijft: netto-investeringen		2.020
E 619 / E 639	Totaal		2.020

Saldo exploitatierekeningen:			
E 621 / E 414	Overheid, overschot	160	
E 622 / E 202	Coll. ink. trekkers, beleggingen	680	
E 623 / E 311	Bedrijven, reserveringen	1.000	
	totaal bruto besparingen binnenland		1.840
Afschrijvingen			
E 604 / E 129	Gezinnen	660	
	Blijft: netto-besparingen binnenland		1.180
Bij:			
E 624 / E 505	Buitenland, tekort goederen- en dienstenbalans (= netto-saldo kapitaalimport)		840
E 639 / E 619	Totaal		2.020

In de figuur vindt men — behoudens de hierna onder g. en h. nog te bespreken afwijkingen — de bedragen uit deze cijferopstelling terug. Beter dan door de oorspronkelijke opstelling wordt hierdoor veranschouwd, dat de cijfers van het Planbureau — indien men de kapitaalimport ziet als een bijdrage van de buitenlandse spaarders tot de Nederlandse investeringen — beantwoorden aan Keynes' bekende theorema omtrent de noodzakelijke gelijkheid van totale netto-besparingen en netto-investeringen („S = I”)¹²⁾.

Ad g. Opneming van netto-investeringen in plaats van bruto-investeringen en afschrijvingen elk afzonderlijk.

In de figuur is het totaal bedrag der netto-investeringen niet gesplitst op de wijze als aan de debetzijde van bovenstaande opstelling aangegeven, maar zijn de netto-investeringen afzonderlijk voor de bedrijven (1.870 miljoen) en voor de overheid (150 miljoen) weergegeven. De af-

„Mutaties nationale balans” wordt geleid — thans via de rekening „Overheid B” loopt, hetgeen m.j., ook afgezien van de grafische voorstelling, logischer is. Dit impliceert uiteraard een-uitgaande post op deze rekening ad eveneens 630 miljoen, die in de figuur gecombineerd is weergegeven met de posten wegens leveranties — van consumptiegoederen — en rentebetalingen tussen „Overheid B” en bedrijven. Het totaal van deze posten wordt derhalve 510 + 630 + 50 = 1.190 miljoen in plaats van de 510 + 50 miljoen, in bovenstaande cijferopstelling van de rekening „Overheid B” voorkomend. (In verband met een en ander stijgen ook de tellingen van deze rekening ter weerszijden met 150 miljoen, derhalve van 2.490 tot 2.640 miljoen, welk laatste getal men in de figuur in het vierkant „Overheid B” terugvindt).

Ad h. Premies uit Indonesië ten behoeve van collectieve inkomens-trekkers (post E 225/E 504).

Deze post ad 20 miljoen is in de meergenoemde confrontatie als een bijdrage tot het nationale inkomen verwerkt; men zou ook kunnen zeggen „binnengeskokkeld”, aangezien zij in de overige cijferopstellingen niet als zodanig is aangegeven en slechts door middel van een kunstgreep, via de post „Nationaal product: bedrijven”, kon worden opgenomen (vgl. noot 1 bij de confrontatie). Aangezien tegenover deze premies toekomstige verplichtingen staan, schijnt het echter juist dit bedrag als een speciale vorm

¹²⁾ Geheel vanzelfsprekend is dit laatste niet; aangezien het budget op vooraf gemaakte ramingen is gebaseerd, en het dus in zover „ex ante” cijfers bevat; zou men wellicht kunnen denken, dat in deze opstelling een afwijking tussen de totalen van netto-besparingen en netto-investeringen denkbaar zou zijn. De plancijfers zijn echter „ex ante”-cijfers van een bijzondere soort; waarbij juist zorgvuldig in acht wordt genomen, dat zij op elkander afgestemd moeten zijn, in die zin, dat zij niet met noodzakelijke bestaande relaties tussen de ex post-waarden der betrokken, grootheden inconflict komen. In zoverre kan er dan ook aanleiding bestaan om, ondanks de hierin gelegen-schijnbare contradictio in terminis, de plancijfers als „geanticipeerde ex-post-cijfers” te beschouwen.

van buitenlandse credietverlening, dus kapitaalimport, te beschouwen, hetgeen tengevolge heeft, dat zij in het geheel niet in het stelsel van de „exploitatie-rekeningen”, maar wel in dat der zgn. „balansmutatie-rekeningen” (tot dusver niet gepubliceerd) thuis behoort. Brengt men deze wijziging aan, dan wordt het beleggingssaldo van de collectieve inkomsttrekkers (nl. de beleggingen *ten laste hunner exploitatierekening*) daardoor 20 miljoen lager, dus 660 miljoen, terwijl de debet- en creditteilingen van deze groep huishoudingen dalen van 1.230 tot 1.210 miljoen. Anderzijds dienen de bedoeldé 20 miljoen uiteraard te worden toegevoegd aan de post netto-kapitaalimport uit het buitenland, die daardoor tot 860 miljoen stijgt, als gevolg waarvan de totaalstelling van de binnen- en buitenlandse besparingen tezamen ad 2.020 miljoen dezelfde blijft, maar een vermindering optreedt in de totaalcijfers voor de bruto en netto *binnenlandse* besparingen (resp. van 1.840 tot 1.820 en van 1.180 tot 1.160 miljoen). De aldus gecorrigeerde cijfers zijn in de figuur verwerkt. Het verdient de aandacht, dat als gevolg van deze correctie de bedragen van het verwachte overschot der rekening collectieve inkomsttrekkers en de verwachte ontsparingen der gezinnen juist aan elkaar gelijk worden, m.a.w. dat — indien de prognoses van het Planbureau te dezer zake voor het overige in vervulling gaan — de per-saldo-besparing van deze beide groepen tezamen juist nihil zal bedragen.

Verband tussen de figuur en de „confrontatie van middelen en behoeften”.

Tot zover over de figuur als zodanig en de daarin verwerkte bedragen. Erkend moet worden, dat met deze figuur (nog) niet een zodanige wijze van uitbeelding is verkregen, dat hierin de „confrontatie van middelen en behoeften”, waarvan in het voorgaande herhaaldelijk sprake was, ook rechtstreeks en voors zodanig wordt veraanschouwelijkt. Teneinde aan dit gebrek tegemoet te komen, heb ik echter door omlijning en onderstreping van de desbetreffende getallen in de figuur trachten aan te geven, welke posten voor deze confrontatie van belang zijn, en wel op de volgende wijze:

<i>Volledig omlijnde posten:</i> Bijdragen tot het — op kostprijsbasis berekende — nationale inkomen: 9.160 + 40 + 300 + 1.000 = 10.500 miljoen van de bedrijven, plus 1.140 miljoen van de overheid, tezamen	11.640 miljoen
<i>Gebroken omlijnde posten:</i> Bedragen aan de „middelen”zijde van de confrontatie, die geen deel van het nationale inkomen — berekend als voren — uitmaken: 1.960 miljoen kostprijsverhogende belastingen minus 520 miljoen subsidies plus 860 miljoen netto-kapitaalimport, tezamen	2.900 miljoen
Totaal middelenzijde der confrontatie	13.940 miljoen
<i>Volledig onderstreepte posten:</i> 9.700 + 130 + 150 = 9.980 miljoen consumptieve uitgaven van gezinnen plus 1.140 ¹³⁾ + 1.190 + 150 = 2.480 miljoen consumptieve en investeringsuitgaven van overheid „B” plus 1.870 miljoen investeringsuitgaven van bedrijven, tezamen	14.330 miljoen
<i>Gebroken onderstreepte (af)trekposten:</i> 130 + 190 + 70 miljoen leveranties door de overheid aan resp. gezinnen, bedrijven en buitenland (van het bruto bedrag der reële overheidsuitgaven af te trekken ter vermindering van dubbelteilingen)	— 390 miljoen
Totaal (netto) behoeftenzijde der confrontatie	13.940 miljoen

De volgende stap ter verbetering der uitbeelding zal eventueel moeten bestaan in een zodanig gewijzigde figuur, dat de bovenstaande groepering der posten hierin ook — dus niet alleen via de schrijfwijze der getallen — maar recht komt. Mede met het oog hierop wordt bijgaande proeve aan de lezers van dit blad ter kritische beoordeling aangeboden.

J. G. KOOPMANS.

ENKELE BESCHOUWINGEN BIJ DE BELGISCHE RIJKSBEGROTING 1949.

Voor de tweede maal sinds de bevrijding heeft de Regering in België een streng sluitende begroting aan het Parlement voorgelegd: de uitgaven, welke niet bijdragen tot de constitutie van duurzame activa, worden integraal door de gewone inkomsten (belasting, taxen, tolgeden, patrimoniuminkomsten, financiële inkomsten enz.) gedekt, terwijl de uitgaven, welke dit effect wel hebben, uitsluitend door de lening zullen worden gefinancierd. Hieronder volgt een tabel, waarin de evolutie van de inkomsten en uitgaven van de Staat in vorige jaren wordt vergeleken met de begroting van 1949 (zie tabel I op blz. 930).

Op te merken valt:

1. dat de begroting 1948 eveneens in evenwicht werd ingediend, maar dat thans wordt geraamd, dat ze met een deficit op de gewone rekeningen van 2,7 mrd frs zal sluiten, niettegenstaande nagenoeg 4 mld frs meer gewone inkomsten zullen worden geregistreerd dan oorspronkelijk voorzien.

2. in de buitengewone uitgaven van 1946, 1947, 1948 en 1949 zitten slechts voor resp. 5 mrd, 4 mrd, 5,4 mrd en 5,7 mrd frs investeringsuitgaven. De bedragen, die het verschil uitmaken tussen de buitengewone uitgaven in de tabel vermeld en de aangehaalde investeringsuitgaven, komen voort van operaties in verband met de geldzuivering. De buitengewone inkomsten zijn eveneens bedragen, die haast uitsluitelijk betrekking hebben op dezelfde operatie.

3. De gewone- en oorlogsontvangsten voor 1949 worden 1,7 mrd frs hoger geraamd dan de geschatte opbrengst van 1948. Die vermeerdering komt uitsluitend voort van een verhoging op de raming in verband met het inhalen van de vertraging in de aanslagarbeid voor de belasting op het inkomen van de voorafgaande dienstjaren.

Over het algemeen lijken de ramingen van de ontvangsten op een gezonde basis te berusten.

4. De uitgaven, die nog rechtstreeks voortvloeien uit de oorlog (de zgn. „oorlogsuitgaven”) dalen regelmatig, terwijl de gewone uitgaven even regelmatig en in verhouding tot genoemde daling stijgen, met het gevolg dat niettegenstaande de staatsontvangsten regelmatig verhogen, toch alles dadelijk wordt uitgegeven. De idee van het aanleggen van een conjuncturele reserve werd bijgevolg nog niet verwezenlijkt.

De begroting 1949 geeft verder aanleiding tot de volgende beschouwingen.

Belasting en nationaal inkomen.

Ieder belastingbetaler heeft in België de indruk, dat de betalingsdruk er te zwaar is en slecht verdeeld. In de pers wordt er regelmatig op gewezen, dat de Staat een te groot deel van het nationaal inkomen voor zijn rekening opeist. Dientengevolge zou de spaarzin van de bevolking worden tegengewerkt en het ondernemersinitiatief verlamd, de goede werking van de kapitaalmarkt in de war worden gestuurd en de economische vooruitgang vertraagd. In regeringskringen wordt hierop geantwoord, dat bij de critiek op de huidige belastingdruk maar al te dikwijls wordt vergeten, dat het land pas een oorlog heeft meegemaakt, waarvan het nog zware lasten heeft te dragen, en anderdeels, dat het fiscaal regime in België het minst

TABEL I.

Stand van de Belgische Rijksbegrotingen.
(in millioenen francs).

	1938	1945	1946	1947	1948	1949
	Definitieve rekeningen	Stand van de rekeningen			Raming op basis van eerste 8 maanden	begrotingsraming
<i>Uitgaven</i>						
Gewone	11.953	28.366	31.929	36.055	41.566	47.692
Oorlog	—	26.242	38.045	25.176	19.845	12.426
Buitengewone ..	2.528	2.482	27.749 ¹⁾	24.609 ¹⁾	17.737 ¹⁾	11.466 ¹⁾
<i>Ontvangsten</i>						
Gewone	11.108	21.202	42.242	46.395	56.650	59.457
Oorlog	—	46	4.184	541	2.060	951
Buitengewone ..	35	30	14.229 ¹⁾	6.895 ¹⁾	6.910 ¹⁾	6.354 ¹⁾
<i>Saldo</i>						
—Gewone + Oorlog	— 845	—33.360	—23.548	—14.295	— 2.701	+ 290

¹⁾ Bedragen in verband met de geldzuivering ingegrepen.

† Bron: Algemene Toelichting.

strengte is van alle landen, die door de oorlog werden geteisterd. Wie heeft er nu eigenlijk gelijk?

Al dadelijk dient te worden opgemerkt, dat een Belg steeds een speciaal node belastingbetaler is geweest en dat in tijden van hoogconjunctuur om voor de hand liggende redenen gemakkelijk de indruk ontstaat, dat de belastingdruk te zwaar is. Hierbij komt, dat het fiscaal stelsel en inzonderheid de belasting op het inkomen nog niet voldoende werd aangepast aan de ingevolge de oorlog gewijzigde economische omstandigheden (o.a. de prijsstijging), zodat onbetwistbaar een slechte verdeling van de belastingdruk is ontstaan. De hoge belastingen zijn verder gedeeltelijk het gevolg van de geldzuivering en de speciale fiscale wetten, die er noodzakelijk mee gepaard gingen. De officiële instanties wijzen bijgevolg terecht op de nieuwe lasten, die ingevolge de jongste oorlog zijn ontstaan. Buiten de geldzuivering, die door de speciale belastingen moet worden gedekt, kan in dit verband tevens worden gewezen op het speciaal aanhangsel, dat bij elke begroting van uitgaven is gevoegd en waarin de uitgaven zijn vervat, die nog rechtstreeks voortvloeien uit de oorlog (werkingskosten van administratieve diensten ontstaan ingevolge de oorlog, economische subsidiën, dotatie aan de Autonome Kas voor Herstel van Oorlogsschade enz.). Laatstgenoemde uitgaven belopen nog 12,4 mrd frs (20,7 pCt van de gewone uitgaven), daarbij dienen nog gevoegd: de nieuwe oorlogspensioenen 1940-'45 (1,7 mrd frs), de verhoogde last van de openbare schuld (nagenoeg 6 mrd frs) en het herstel van het openbaar domein (1,6 mrd frs); al deze uitgaven moeten uit de normale staatsinkomsten en voor het grootste gedeelte door de belasting worden betaald.

Hieruit blijkt duidelijk, dat, al kan worden getwist over het feit dat bepaalde uitgaven al dan niet nog noodzakelijk zijn, de belastingdruk merkkelijk hoger moet liggen dan voor de oorlog.

Het meest eigenaardige in de polemiek rond de hoogte van de belastingen in België is nochtans het feit, dat beide partijen spreken over de verhouding van de belastingen tot het nationaal inkomen en dat er geen betrouwbare raming van het nationaal inkomen voorhanden is.

Door allerhande simplistische procédés tracht men, uitgaande van de vroegere ramingen van Prof. Baudhuin, van de huidige stand van de prijzen en van de productieindices een cijfer voor het actueel nationaal inkomen te bereiken, dat het best de verdedigde stellingen kan dienen. De geciteerde bedragen schommelen van 230 tot 280 mrd frs en het deel, dat de belastingen van die bedragen zouden wegnemen, tussen 19 en 24 pCt. O.i. zou het debat veel aan klaarheid winnen, indien eindelijk een betrouwbare en actuele raming van het nationaal inkomen van België ter beschikking van de openbare mening werd gesteld.

Ondertussen heeft één van de betrokken partijen nochtans zijn gedeeltelijk ongelijk bekend. Het wetsontwerp op de hervorming van het belastingwezen, dat kortelings door de Regering bij het Parlement zal worden ingediend, omvat inderdaad benevens een vereenvoudiging van het

belastingstelsel, ook een hervordering en in zekere mate een vermindering van de belastingdruk.

De credieten voor economische subsidiën.

De credieten voor economische toelagen nemen op de Rijksbegroting 1949 een bedrag in van 7 mrd frs, hetgeen slechts weinig minder is dan de ganse gewone begroting van rijksschuld en de gehele begroting van pensioenen.

Zij zijn onderverdeeld als volgt:

	in mln frs
1. Toelagen bij de productie en de invoer van graan, plus commerciële verliezen van de Dienst voor Ravitaillering	800
2. Compensatietoelagen	2.770
3. Subsidie aan de Nationale Maatschappij van de Belgische Spoorwegen	2.000
4. Subsidie aan de steenkolenrijverheid	1.000
5. Subsidie aan de gasproducenten	205
6. Regeling van verliezen op reeds-ingevoerde industriële producten	225
	7.000

Hieruit blijkt, dat nog drie producten rechtstreeks worden gesubsidieerd, nl. het brood, de steenkolen en het gas. Verder worden subsidiën toegekend aan de N.M.B.S. om de tarieven van goederen- en reizigersvervoer te drukken. Dit is alles wat nog overblijft van de indrukwekkende lijst producten, die in 1947 en zelfs in 1948 nog van toelagen genoten. Het bedrag, dat aan economische subsidiën werd besteed, daalde van 11,7 mrd frs in 1947 tot 10,7 mrd frs in 1948 en 7 mrd frs in 1949. En ook op deze resterende 7 mrd frs wordt hevige critiek uitgeoefend. Het zou ons te ver leiden, indien de gegrondheid hiervan werd nagegaan, want de toestand van elke betrokken bedrijfssector zou in detail moeten worden besproken. Een woord meer echter over de voornaamste categorie toelagen: nl. de compensatievergoedingen. Zoals men zich herinnert werden ze in Augustus 1947 ingesteld om het effect van de afschaffing van een aantal rechtstreekse subsidiën op de koopkracht van de kleine inkomstentrekkers te vernietigen.

Op 1 Februari 1948 werd de toelage gebracht op 99 frs per begunstigde en per lid van zijn huisgezin. Om de budgetaire last van de compensatievergoedingen te verminderen werd door de wet van 6 Juli 1948 de compensatiebon voor de arbeiders vervangen door een verhoging van de lonen van 0,50 frs per uur en van de wedden van de bedienden met 100 frs per maand. De Schatkist blijft bijgevolg de last dragen van de toelagen aan de werklozen, invaliden en gepensioneerden en aan de leden van het huisgezin van de arbeiders en bedienden.

De vrouw en elk kind van een arbeider ontvangt nog maandelijks uit de Schatkist een toelage van 100 frs.

De hierna volgende tabel diende als basis voor de berekening van het bedrag van de compensatievergoeding. Van de aangehaalde producten werden de subsidiën afge-

schaft en de aangegeven bedragen komen overeen met de prijsstijging; die er het gevolg van was.

	(in frs)
Brood ¹⁾	37,—
Boter	12,90
Margarine	8,20
Reuzel	0,55
Tafelolie	2,75
Chocolade	2,80
Zalm	0,60
Vlees	33,85
	<u>98,65</u>

¹⁾ Subsidien werden enkel gedeeltelijk afgeschaft.

Over het voren na van de compensatievergoedingen werd reeds heel wat geschreven. Als voordelen kunnen worden aangehaald: de onbetwistbare vermindering van de Staatsuitgaven en het wegnemen van het artificieel karakter van de prijzen van een aanzienlijke reeks voornamen producten. Daartegenover staan volgende nadelen:

1. de administratieve formaliteiten, die met de toekenning en de uitbetaling gepaard gingen en nog gaan, alhoewel ze onlangs werden vereenvoudigd;

2. de compensatievergoedingen vormen nog steeds een zware post op het budget;

3. de compensatievergoedingen zijn niet zo gemakkelijk af te schaffen als de rechtstreekse subsidiën. De band tussen de prijs van het product en de compenserende toelage voor de verhoging er van ingevolge afschaffing van de rechtstreekse subsidie, gaat verloren. Wanneer van een rechtstreeks gesubsidieerd ingevoerd product de prijs op de wereldmarkt daalt tot op een peil, dat gelijk staat met de meestal door de Overheid vastgestelde prijs op de binnenlandse markt, dan kan de subsidie gedeeltelijk achterwege worden gelaten. Dit is niet zo met de in zwang zijnde compensatievergoedingen. Bewijze daarvan de bovenstaande lijst van de producten, waarop de huidige vergoedingen slaan. De prijs van schier al de aangehaalde producten is sinds het instellen van de compensatievergoeding gedaald, maar deze laatste bleef integraal bestaan.

De noodzaak ze af te schaffen is echter even gebiedend als voor het geval de rechtstreekse subsidies waren behouden gebleven, gezien de hoge uitgaven, die ze van de Schatkist vergen. Dit is nochtans eenvoudiger gezegd dan gedaan. De arbeiders beschouwen immers de compensatievergoedingen als een vast verworven voordeel, dat ze niet zonder meer zullen prijsgeven, tenzij mits een gevoelige daling van de algemene levensduurte of een nieuwe compenserende loonsverhoging. Een nieuwe loonronde moet te allen prijze worden vermeden, omdat ze onvermijdelijk de loon-prijsspiraal op gang zou brengen, die sinds de bevrijding in België maar al te goed is bekend. Inderdaad, een verhoging van de lonen zou onbetwistbaar een nieuwe prijsstijging tot gevolg hebben, die de index van de kleinhandelsprijzen zou stuwen in de richting van 410 (per einde October bedroeg dezelfde index 395,5), een punt waarop de staatsambtenaren recht hebben op 5 pCt weddeverhoging en meteen geheel het loonsysteem en daaropvolgend het prijssysteem in beweging zou komen.

Met de afschaffing van de compensatievergoedingen moet aldus worden verwacht tot op een meer geschikt moment, d.i. wanneer de index van de kleinhandelsprijzen voldoende zal zijn gedaald om de arbeiders er van te overtuigen, dat ze het reële inkomen, dat de compensatievergoedingen vertegenwoordigen, in feite onder een andere vorm hebben bekomen en ze als compensatie geen nominale loonsverhoging eisen.

Op dezelfde wijze zouden krachtige argumenten naar voren kunnen worden gebracht om de nog bestaande rechtstreekse subsidiën voor tarwe, steenkolen, gas en vervoer per spoorweg eveneens achterwege te laten, maar we zouden tot hetzelfde besluit komen, nl. dat er een prijsver-

hoging zou uit voortvloeien die in de huidige omstandigheden ongewenst is.

Het afschaffen van de compensatietoelagen en van de rechtstreekse subsidiën zou aan de Belgische economie veel meer schade kunnen berokkenen, dan de 7 mld uitgaven, die ze thans zullen vergen.

Het blijkt nochtans aangewezen — en dit standpunt wordt eveneens door regeringskringen aanvaard —, dat geen enkele gelegenheid mag worden gemist om zowel de rechtstreekse als de onrechtstreekse subsidiën te verminderen. Het bijkomend overschot, dat aldus op de gewone rekeningen zou ontstaan, zou dan kunnen worden gebruikt, hetzij om een conjuncturele reserve aan te leggen, hetzij om de indirecte belastingen te verminderen.

De credieten voor bestuursuitgaven.

De totale credieten voor bestuursuitgaven belopen voor 1949 17,9 mld frs, tegenover 16,3 mld frs in 1948, dus een vermeerdering van 1,6 mrd frs. Het grootste deel daarvan wordt weggenomen door de bezoldigingen van het personeel van de ministeriële departementen en van de vertegenwoordigers van de eredienssten, de rechterlijke orde, het onderwijs, het leger en de rijkswacht. Het relatief peil van de bruto-wedden van de staatsambtenaren ligt thans rond index (1936-'38 = 100) 360 à 380, hetgeen als niet overdreven kan worden aangezien. De enige besparing, die in dit opzicht kan worden verwezenlijkt, moet bijgevolg voortvloeien uit een vermindering van het aantal ambtenaren. Zien wij nu hoe het daarmee is gesteld.

De effectieven van de „corps spéciaux” (rechterlijke orde, militaire personeel, rijkswacht, onderwijspersoneel) bedroegen per 1 Maart 1947 50.612 eenheden tegenover 49.674 per 1 Maart 1948, d.i. een daling van 938 eenheden. Een vergelijking met de effectieven van vóór de oorlog is niet beschikbaar, maar er mag worden aangenomen, dat de vermeerdering in deze sector niet belangrijk kan zijn geweest. Dit is nochtans niet het geval met het personeel, dat rechtstreeks verbonden is met een ministerieel departement.

TABEL II.

Personneel effectief van de ministeriële departementen.

Personeel	1 Maart 1947	1 Mei 1948	Vershil
Vast aangenomen	45.128	44.708	— 420
Tijdelijk	38.453	36.140	— 2.313
Ter beschikking gesteld ..	1.060	1.218	+ 158
Totaal	84.641	82.066	— 2.575

Sinds 1 Mei 1948 werd een nieuwe vermindering van nagenoeg 2.600 eenheden vastgesteld, zodat sinds 1 Maart 1947 het personeel effectief van de ministeriële departementen met nagenoeg 5.200 eenheden daalde, maar niettemin nog ruim 79.000 eenheden telt. Er zij aan herinnerd, dat op 1 Januari 1939 nagenoeg 56.500 ambtenaren in de ministeriële departementen in dienst waren.

Het is duidelijk, dat in dit opzicht nog belangrijke besparingen kunnen en moeten worden gedaan.

Iedereen heeft nochtans de indruk, dat het rythme van de afdankingen in de overheidsdiensten bij lange niet sterk genoeg wordt opgedreven en dat aldus ettelijke miljoenen francs worden verspild, die nuttiger aan andere doeleinden zouden kunnen worden besteed.

Werkloosheid en buitengewone begroting.

Tabel III op blz. 932 illustreert duidelijk de uitbreiding van de werkloosheid in de jongste maanden.

In October 1948 waren 6,8 pCt van de aangeslotenen bij de Rijksdienst voor de Maatschappelijke Zekerheid werkloos tegenover 2,6 pCt in October 1947.

Een daggemiddelde van nagenoeg 84.000 volledige werklozen is op zichzelf niet onrustwekkend, als wordt bedacht dat gedurende de jaren 1932-'39 het aantal gecontroleerde volledige werklozen nooit beneden 102.000

TABEL III.

Evolutie van de werkloosheid in België.
(daggemiddelde van gecontroleerde werklozen)

	Volledige	Gedeelte- lijke en toevallige	Totaal
Oct. 1946	26.076	11.128	37.204
Oct. 1947	30.913	16.829	47.742
Mei 1948	59.606	34.439	94.045
Week 10—16 Oct. 1948	83.954	44.305	128.259

daalde en de verzekering niet verplichtend was. Men zou zelfs kunnen beweren, dat de arbeidsmarkt in zekere zin economischer werkt dan verleden jaar: de arbeidsproductiviteit is inderdaad gestegen en de ongebreidelde eisen tot loonsverhoging zijn praktisch verdwenen. Indien wat nader op de kwestie wordt ingegaan ziet de toestand er nochtans geheel anders uit. De werkloosheid is namelijk zeer sterk geconcentreerd in het Vlaamse land; 75 pCt van de werklozen werden geregistreerd in de provincien Antwerpen, Oost- en West-Vlaanderen. In de specifieke Vlaamse nijverheden als de textielnijverheid, de leder- en diamantbewerking zijn resp. 11,3 pCt, 36,1 pCt en 13,1 pCt van het personeel werkloos. De havenarbeiders van Antwerpen, Gent, Oostende, Brugge en Brussel zijn gezamenlijk gemiddeld voor 44,3 pCt zonder werk.

In dit opzicht bestaat er in België en inzonderheid in Vlaanderen wel degelijk een werkloosheidsprobleem, waarvan de oplossing overheidsingrijpen vergt.

Wij hebben de indruk, dat een grondig onderzoek van het vraagstuk zou uitwijzen, dat de enige duurzame oplossing er van gelegen is in een verhoging van de diversificatie van de economische bedrijvigheid, d.i. in het bevorderen van de vestiging van nieuwe industrieën in het Vlaamse land.

In de onmiddellijke toekomst zien wij de oplossing in een stimulering van de bouwbedrijvigheid.

Het instellen van een bouwpremie (wet van Augustus 1948) is een eerste stap geweest in de goede richting. Een bespoediging van de uitkering van oorlogsschade aan de rechthebbenden zou een tweede stap betekenen en het uitvoeren van openbare werken in Vlaanderen een derde. In dit laatste verband wordt eigenlijk het budgetaire aspect van het probleem geraakt. Op de buitengewone begroting van 1949 staan voor 5,7 mrd frs credieten, die bestemd zijn tot de uitvoering van openbare werken, tegenover 5,4 mrd frs in 1948¹⁾ en ruim 4 mrd frs in 1947. De vermeerdering is bijgevolg onbeduidend. Als rechtvaardiging wijst de Regering er op, dat de buitengewone begroting binnen de huidige beperkte mogelijkheden van de kapitaalmarkt werd gehouden. Ze behoudt zich nochtans het recht voor in de loop van het jaar een nieuw plan van investeringen in de openbare sector aan het Parlement voor te leggen in geval de kapitaalmarkt breder moest worden.

O.i. is het erg onwaarschijnlijk, dat laatstgenoemde eventualiteit zich zal voordoen, zodat de openbare werken zullen beperkt blijven tot de voorziene 5,7 mrd frs. Een verhoging van de activiteit in Vlaanderen in dit opzicht kan bijgevolg enkel worden bereikt door een aangepaste geographische spreiding van de werken.

Besluit.

De Belgische begroting 1949 werd in streng evenwicht ingediend. De hoge staatsuitgaven blijven nochtans voortduren. De uitgaven aan economische subsidiën en de bestuursuitgaven blijven de voornaamste categorieën, waarop besparingen mogelijk zijn. Een afschaffing van de economische subsidiën is thans niet opportuun, maar eens de gelegenheid daartoe gekomen, zouden bedragen vrijkomen

¹⁾ Oorspronkelijk werden 8,1 mrd frs credieten voorzien, maar 2,7 mrd frs daarvan zullen worden geblokkeerd wegens gebrek aan financiële middelen (Toelichting, blz. 33).

voor het aanleggen van een conjuncturele reserve, die nu ontbreekt, of een vermindering van de belastingen. In verband met deze laatste wordt thans een wetsontwerp klaar gemaakt ingevolge waarvan o.a. de belastingdruk zal worden herverdeeld en verminderd. Tenslotte lijkt een oordeelkundige spreiding van openbare werken aan-gevezen om voorlopig de werkloosheid in Vlaanderen te bestrijden.

Brussel.

V. VAN ROMPUY.

DRIE SOCIAAL-ECONOMISCHE ONDERZOEKINGEN VOOR NEDERLANDSE GEMEENTEN.

De juistheid van de opmerking van L. H. Klaassen¹⁾, dat „met de groei van de economische wetenschap meer en meer bij de openbare en semi-openbare instanties begrip (begint) te ontstaan voor de mogelijkheden, welke het praktisch economisch onderzoekswerk biedt”, wordt wederom geïllustreerd door het verschijnen van een drietal studies, waarin de mogelijke ontwikkeling van het economisch leven, of sectoren daarvan, in enkele gemeenten wordt geanalyseerd. Voor de sociaal-economisch is het meest interessante werk dat van Professor Dr E. W. Hofstee over de economische structuur van de stad Groningen en haar toekomstige industriële ontwikkeling²⁾.

In de meeste voor gemeenten uitgevoerde sociaal-economische onderzoekingen werd de bevolkingsprognose, welke fundamenteel is voor deze studies, gebaseerd op een demografische analyse. Hierbij gaat men uit van de te verwachten ontwikkeling der geboorte- en sterftecijfers, teneinde de natuurlijke bevolkingsgroei te berekenen. Wel tracht men vervolgens het vestigings- of vertrekoverschot enigszins te ramen, doch centraal in de gehele analyse blijft de natuurlijke bevolkingsgroei. De ontwikkeling van de economische activiteit in de verschillende geledingen wordt daarna afgeleid uit de omvang van de bevolking.

In het Tijdschrift voor Economische Geographie³⁾ nam Professor Hofstee in November 1947 reeds stelling tegen de aldus omschreven opzet van een sociaal-economisch onderzoek. De economische ontwikkeling, waaronder de industriële, moet niet worden afgeleid uit de ontwikkeling van de bevolking, doch juist omgekeerd, moet de omvang van de bevolking afhankelijk worden gesteld van de economische activiteit. Vestigings- en vertrekoverschotten immers kunnen de bevolkingsgroei zeer sterk van de natuurlijke ontwikkeling doen afwijken. Dit geldt des te meer naarmate het gebied, dat wordt onderzocht kleiner is, of wanneer door bijv. nationale grenzen geen belemmeringen, van welke aard ook, aan de migratiebewegingen worden gesteld.

In het algemeen nu zal emigratie of immigratie plaatsvinden op grond van overwegingen van economische aard. Of een bepaald gebied een vestigings- dan wel een vertrekoverschot heeft, zal grotendeels afhangen van de al of niet gunstige economische ontwikkeling. Een prognose van de migratiebewegingen, en daarmee dus in belangrijke mate ook van de loop van de bevolking, vereist om deze reden een prognose van de economische ontwikkeling en „een bevolkingsprognose voor een afzonderlijke gemeente, waarbij geen rekening gehouden wordt met de te verwachten economische ontwikkeling, hangt in feite in de lucht”⁴⁾.

¹⁾ „Het sociaal-economisch onderzoekswerk in de Nederlandse Gemeente” door L. H. Klaassen in „E.-S.B.” van 26 Mei 1948.

²⁾ Prof. Dr E. W. Hofstee: „Beschouwingen over de economische structuur van de stad Groningen en haar toekomstige industriële ontwikkeling”.

³⁾ „De regionale bevolkingsprognose als onderwerp van toegenast sociaal-wetenschappelijk onderzoek” door Prof. Dr E. W. Hofstee in „Tijdschrift voor Economische Geographie” van November 1947.

⁴⁾ T.a.p. blz. 10.

De studie van Professor Hofstee over de stad Groningen nu is daarom zo interessant — en van belang — omdat er in wordt getracht de bevolkingsprognose niet te baseren op de demografische analyse doch op de bestudering van de economische ontwikkelingsmogelijkheden. Professor Hofstee slaagt er in, door een — wellicht te uitvoerige — analyse van de economische structuur van de stad, vast te stellen, welke factoren voor de ontwikkeling van het economisch leven in Groningen bepalend zijn. Wij moeten hierbij opmerken, dat Professor Hofstee zich in de gelukkige omstandigheid bevond, dat deze structuur vrij eenvoudig blijkt te zijn. Immers, de economische activiteit wordt vrijwel alleen beheerst door de te verrichten centrumfuncties voor de drie noordelijke provincies. Een door het Nederlandsch Economisch Instituut verrichte analyse van de economische structuur van Rotterdam en van de factoren, welke bepalend zijn voor de economische activiteit van Rotterdam, heeft wel duidelijk aangetoond, dat het niet in alle gevallen langs de betrekkelijk eenvoudige weg, die Professor Hofstee kon bewandelen, mogelijk is om tot enigszins nauwkeurig omlijnde resultaten te komen. Dit geldt des te meer, indien het onderzoek wordt voortgezet allereerst om van ieder der bepalende factoren de kwantitatieve invloed te meten en vervolgens om de toekomstige ontwikkeling dezer factoren te bepalen.

Doch zelfs in het eenvoudige geval, waar de economische activiteit van Groningen wordt bepaald door de grootte, de bevolkingsdichtheid en „de intensiteit van de betrekkingen met Groningen, van het verzorgingsgebied van de stad”, meent Professor Hofstee helaas de door hem aanvankelijk ingeslagen weg te moeten verlaten. Hij grijpt ter bepaling van de bevolkingsdichtheid terug op de demografische methode. De methode, die hij voor Amsterdam en Rotterdam onvoldoende achtte, wordt nu wel toegepast op het gebied, dat van belang is voor de Stad Groningen, doch dat in 1940 een inwonertal had van slechts ruim één miljoen.

Wij betreuren dit, niet alleen omdat de aanvankelijk door Professor Hofstee gevolgde methode ons inderdaad als de principieel juiste voorkomt, doch ook omdat de wijze, waarop de bevolkingsontwikkeling tot het jaar 2000 wordt geraamd, ons inziens weinig overtuigend is, ja zelfs in strijd met de conclusie van het eerste deel der studie.

Deze conclusie luidde immers, dat de economische activiteit in Groningen nauw verbonden was met het aantal personen in het voor Groningen relevante gebied, en de intensiteit van het contact met deze personen. Volgens de schrijver bestaat het relevante gebied voornamelijk uit de drie noordelijke provincies. De intensiteit van de betrekkingen zal volgens de schrijver weinig meer kunnen toenemen. We zouden dus verwachten, daar voor de drie provincies (excl. de Stad Groningen) een bevolkingstoename wordt verwacht van slechts 54.000 personen in de periode van het jaar 1940 tot 2000, dat de invloed hiervan, tezamen met de invloed van de welvaartsstijging, niet van zo'n groot belang zal zijn voor de activiteit in Groningen. Toch berekent Professor Hofstee voor de stad een toename van 36.200 personen in dezelfde periode. Daar in de 60-jarige periode vóór 1940 de bevolking in de drie provincies (excl. de Stad Groningen) toenam met 321.586 zielen en in de stad zelf met 76.610, komen ons de verhoudingen der toekomstige groei, althans wanneer de economische analyse, waarop Professor Hofstee zich geheel baseert, juist is, wel zeer vreemd voor.

De oorzaak van deze min of meer onverklaarbare verhoudingen moet wellicht worden gezocht in het feit, dat de schrijver het verloop van het percentage, dat de bevolking van Groningen uitmaakte van de totale bevolking der drie provincies (excl. de stad), voor de komende 60 jaren schat op basis van de stijging van dit percentage in de 60 jaren vóór 1940, zonder hierbij echter rekening te

houden met de absolute omvang van de groei. En deze laatste is voor de periode tot 1940 wel zeer veel groter dan die, welke voor de jaren 1940 tot 2000 wordt aangenomen. Voor de drie provincies (excl. de Stad Groningen) zijn de cijfers respectievelijk 321.586 en 54.000, voor de stad respectievelijk 76.600 en 36.200.

Al kunnen wij het met de conclusie van Professor Hofstee t.a.v. de toekomstige bevolkingsontwikkeling van de Stad Groningen in het geheel niet eens zijn, wel menen wij dat het werk van nut zal zijn voor allen, die zich bezig houden met sociaal-economische en planologische problemen. Op volkomen juiste gronden toont de schrijver aan, dat de tot nu toe meestal gevolgde weg, wat de betrouwbaarheid betreft „in de lucht hangt” en dat de bevolkingsprognose, welke, zoals reeds werd opgemerkt, van centraal belang is in soortgelijke studies, gebaseerd behoort te zijn op een analyse van de economische ontwikkelingsmogelijkheden.

Het werk van Professor Hofstee toont echter tevens aan, dat een dergelijke analyse niet mogelijk is voor een kleine stad of een klein gebied. Bij de bewerking van het rapport voor de gemeente Rotterdam stuitte het N.E.I. op gelijke moeilijkheden. Het bleek noodzakelijk allereerst de economische ontwikkelingsmogelijkheden van geheel Nederland te ramen alvorens de ontwikkeling van Rotterdam met enigszins gefundeerde waarschijnlijkheid kon worden geschat. De economische ontwikkeling van Nederland echter is weer afhankelijk van de toekomstige ontwikkeling van andere landen, welke van belang zijn voor Nederland en ook tot deze andere landen moest de analyse zich derhalve uitstrekken.

Het komt ons voor, dat een consequente toepassing van de door Professor Hofstee gestelde methode voor kleinere gebieden of afzonderlijke gemeenten niet mogelijk is, zolang niet een zeer gefundeerde en uitgebreide studie betreffende de mogelijke economische ontwikkeling van geheel Nederland beschikbaar is. Zonder inzicht in deze toekomstige ontwikkeling zal het niet mogelijk zijn om voor delen van Nederland prognoses te ondernemen op de door Professor Hofstee voorgestelde methode. En ook dan zal het nog nodig zijn, dat de plannen der verschillende gebieden en gemeenten worden gecoördineerd.

Zolang een dergelijke studie niet voor iedereen beschikbaar is, zal bij de sociaal-economische onderzoeken gebruik moeten worden gemaakt van de demografische methode, al dan niet aangevuld met partiële onderzoekingen betreffende de economische relaties, waarvan het werk van Professor Hofstee als voorbeeld kan worden genoemd. Wel zal men bij het volgen van deze methode altijd voor ogen moeten houden, dat de resultaten een geringe mate van objectiviteit bezitten. Een onoverkomelijk bezwaar achten wij dit echter niet, tenminste indien de doelstelling der onderzoekingen enigszins wordt gewijzigd en wel zodanig, dat de resultaten meer zijn bedoeld als een taakstelling voor de autoriteiten. Een taakstelling, welke is beoordeeld naar de mogelijkheden van uitvoerbaarheid.

Een voorbeeld van deze wijze van behandeling vinden wij reeds min of meer in het tweede rapport, dat wij in deze beschouwing ter sprake willen brengen, nl. dat van het Economisch Technologisch Instituut voor Gelderland „betreffende de industriële ontwikkelingsmogelijkheden te Zaltbommel”⁵⁾. Terecht heeft de samensteller van het rapport niet getracht een prognose te geven van de economische activiteit. Evenmin heeft hij de toekomstige economische ontwikkeling gekoppeld aan een bevolkingsgroei, welke wordt berekend uit de demografische analyse. Op grond van een analyse der technische vestigingsfactoren en mede gebaseerd op een bevolkingsextrapolatie stelt de schrijver vast, dat er voor Zaltbommel mogelijkheden tot industrialisatie bestaan. Hij geeft aan, hoe groot de arbeids-

⁵⁾ „Rapport betreffende de industriële ontwikkelingsmogelijkheden te Zaltbommel”, Economisch Technologisch Instituut voor Gelderland.

reserve in de Bommelerwaard zal zijn als resultaat van de natuurlijke bevolkingsgroei, en berekent, onder de veronderstelling dat een deel van deze reserve te Zaltbommel te werk zal worden gesteld, bijv. de behoefte aan industrieterreinen. Tegelijk geeft hij echter het taakstellende element: deze ontwikkeling zal slechts kunnen plaatsvinden indien de haven wordt verbeterd, terreinen en fabrieksruimten reeds worden gereed gemaakt, voldoende huizen worden gebouwd enz.

Groter waarde zou dit rapport bezitten, indien vele details, welke irrelevant zijn voor de industriële ontwikkelingsmogelijkheden, niet waren vermeld, en indien de problemen scherper waren behandeld. Uitspraken als „forensen (die) in de Zaltbommelse industrie reeds enigszins aan het stadsleven (zijn) geacclimatiseerd” of „Tenslotte bestaat er nog een mogelijkheid dat een oude locomotievenloods (bij het station, ten Westen van de spoorbaan) voor industriële doeleinden beschikbaar zal komen. Ten westen van de haven zou bovendien nog een oude schuur ($\pm 200 \text{ m}^2$)... , ruimte kunnen bieden voor een industrieel bedrijf” zullen het vertrouwen in de studie niet vergroten. Voorts doet het rapport een slechts geringe kennis van de economische wetenschap bij de schrijver vermoeden.

Het derde rapport, dat wij willen behandelen, is het „Rapport Badplaats Zandvoort”⁶⁾. De rapporteur, J. Nijkerk, is wel voor een zeer zware taak gesteld, althans wat betreft het onderzoek naar de toekomstmogelijkheden, met welk deel van het rapport wij ons alleen bezig zullen houden. We willen hiermede zeker niet tekort doen aan de andere delen, waarin vele interessante en wetenswaardige beschouwingen voorkomen, doch deze vallen buiten het kader van dit artikel.

Hoe moeilijk de taak was, zal duidelijk zijn na de voorgaande behandeling en de erkenning van het feit, dat een demografische behandeling in dit geval absoluut een onaanvaardbare werkwijze zou zijn geweest. J. Nijkerk moest wel de door Professor Hofstee voorgestelde werkwijze in mindere of meerdere mate volgen. Hij moest dus de economische ontwikkelingsmogelijkheden aangeven, wat in dit geval overeenkomt met een prognose van het aantal te Zandvoort te verwachten gasten. En meer dan in welk ander geval ook zal de vraag naar de diensten die worden geleverd afhankelijk zijn van de concurrentiepositie der aanbieders. M.a.w. of toeristen naar Zandvoort komen zal in sterke mate worden bepaald, niet zozeer door het totaal aantal mensen dat theoretisch in aanmerking komt voor een bezoek aan Zandvoort — en dat door Nijkerk ook niet wordt berekend — doch door de aantrekkingskracht die Zandvoort op deze personen uitoefent in vergelijking tot andere vacatiecentra.

Een uitgebreide analyse, waarbij van het schaarse statistisch materiaal, dat beschikbaar is, gebruik wordt gemaakt, geeft ons inzicht in de ontwikkeling en de vooroorlogse situatie van Zandvoort in vergelijking met die van andere Nederlandse en ook de Belgische badplaatsen. Daarna wordt, gedeeltelijk op basis van vrij grove schattingen, een idee gevormd over het aantal gasten, dat in de toekomst te Zandvoort zou kunnen worden verwacht. Evenals voor de samensteller van het rapport voor Zaltbommel blijft ook voor de heer Nijkerk als enige mogelijkheid over een taakstelling te geven. De door hem mogelijk geachte ontwikkeling van het vreemdelingenverkeer zal slechts kunnen worden gerealiseerd als aan vele eisen t.o.v. accommodatie, ontspanningsmogelijkheden, verkeersverbindingen e.d. wordt voldaan. Wij zouden hierbij willen opmerken, dat aan alle gestelde eisen moet worden voldaan. Daar voorts deze eisen hoog zijn gesteld, zal van

⁶⁾ Rapport Badplaats Zandvoort. Onderzoek naar de toekomstmogelijkheden en richtlijnen voor de wederopbouw van Zandvoort als zeebadplaats. Publicatie van de commissie, hiertoe ingesteld door het College van Algemeene Commissarissen voor den Wederopbouw.

de autoriteiten, en niet alleen van die van Zandvoort, zeer veel worden gevergd, willen de optimistische verwachtingen van de rapporteur in vervulling gaan.

Nog één opmerking, welke betrekking heeft niet alleen op de drie behandelde studies doch tevens op het merendeel der reeds verschenen sociaal-economische en economisch-geografische onderzoeken, zouden wij aan deze bespreking willen toevoegen. Het komt ons voor, dat op basis van het reeds gedane werk in de meeste gevallen met niet al te veel additionele moeite een waardevolle uitbreiding aan de onderzoeken zou kunnen worden gegeven. In vrijwel alle studies beperkt men zich tot een raming van de mogelijke industriële⁷⁾ ontwikkeling, waaraan gekoppeld een raming van de behoefte aan industrieterreinen. Voor de stedelijke autoriteiten zou echter een inzicht in de gehele economische en sociale structuur van de stad van groot belang zijn. Een berekening van het aantal vereiste huizen, verdeeld naar grootte en huurklasse, van het aantal vereiste winkels en openbare gebouwen als kerken, scholen, ziekenhuizen, café's en restaurants enz. is voor de ontwerper van het bouwplan onmisbaar, temeer als ook omtrent de spreiding dezer gebouwen over de verschillende wijken enkele aanwijzingen worden gegeven. En al deze informaties zijn te geven. Uit het beschikbare statistische materiaal zijn juist voor deze vraagstukken wetmatigheden af te leiden, die een grote mate van constantheid bezitten en waaruit dus vrij nauwkeurige conclusies ook t.a.v. het toekomstig verloop kunnen worden afgeleid, indien de bevolkingsprognose eenmaal beschikbaar is.

Rotterdam.

D. H. VAN DONGEN TORMAN.

⁷⁾ Wanneer hierbij wordt getracht een splitsing te maken tussen primaire en verzorgende bedrijven geschiedt dit op een o.i. onjuiste wijze. Een cigarettfabriek in stad A, wier afzet gedeeltelijk ook in deze stad plaatsvindt, is in geen dele verzorgend voor deze stad. Een juister criterium is, of het bedrijf ter plaatse moet zijn gevestigd, daar afzet elders niet mogelijk is, en dus ook voorziening van elders is uitgesloten.

INTERNATIONALE NOTITIES.

DE JONGSTE DEVALUATIE VAN CHINA.

De Chinese gouden yuan is na ruim twee maanden reeds weer van haar luister beroofd: zij devalueerde vorige week tot 1/5 van haar vorige waarde. De nieuwe officiële wisselkoers werd dus 20 gouden yuan in plaats van 4 gouden yuan voor 1 Amerikaanse dollar. Tegelijk met de devaluatie werd ook de onmiddellijke vrije circulatie van zilver in China afgekondigd, hoewel het verbod van circulatie van buitenlandse valuta en goud gehandhaafd blijft.

„The Economist” van 20 dezer wijst erop, dat „no sign of the new silver currency has yet appeared, and none is likely to make its way into general circulation while the present political and military chaos prevails in China”.

Met de devaluatie van de yuan werd de prijscontrole in Shanghai en andere centra opgeheven, met als gevolg, dat de prijzen van goederen, in het bijzonder van levensmiddelen, snel omhoog liepen. In Shanghai ontstond spoedig na de prijsstijging een aanzienlijk geldtekort, daar het normale mechanisme van additionele geldcreatie niet meer functioneert. Het resultaat hiervan was, dat op de geldmarkt van Shanghai de rentevoeten zeer snel opliepen; voor daggeld werd vorige week een cijfer genoteerd equivalent aan 500 pCt. per jaar. Van het Chinese monetaire programma van Augustus jl. is blijkbaar niet veel meer overgebleven en ook deze overblijfselen worden thans door de militaire gebeurtenissen en de politieke onzekerheid weggevaagd.

DE ZWITSERSE ONTWERP-BEGROTING VOOR 1949.

De Zwitserse ontwerp-begroting voor 1949 sluit met een actief saldo van frs 97 mln. Er wordt weliswaar gerekend op een ongedekt tekort van frs 5 mln, maar daar staat

een vermogensaanwas ten bedrage van frs.102 mln tegenover. Onderstaand staatje geeft een overzicht van de rekening 1947 en de ontwerp-begrotingen 1948 en 1949:

	Rekening 1947	Ontwerp- begroting 1948	Ontwerp- begroting 1949
(in miljoenen francs)			
Uitgaven:			
Schuldendienst	380	328	286
Bestuur en personeel	243	246	254
„Gemeinkosten und Sachausgaben”	856	651	446
Subsidies	427	449	322
Ouderdoms- en wezen- verzekering	27	113	120
Totaal uitgaven	1.933	1.787	1.428
Inkomsten:			
Opbrengst uit het ver- mogen v. h. Rijk ..	184	95	113
In- en uitvoerrechten, belastingen en an- dere inkomsten ..	1.420	1.372	1.212
Leges en overige in- komsten	550	333	98
Totaal inkomsten	2.154	1.800	1.423
Inkomstenoverschot ..	221	13	—
Uitgavenoverschot	—	—	5
Vermogensaanwas	99	64	102
Actief saldo van de over- heidshuishouding ..	320	77	97

Bron: November-Bulletin 1948 van de „Schweizerische Kreditanstalt”.

Vergelijkt men de cijfers voor de bovenstaande begrotingsjaren, dan valt bij de ontwerp-begroting voor 1949 de vermindering van de subsidies op met frs 127 mln, waardoor, voornamelijk als gevolg van de daling der graanprijzen, grote besparingen mogelijk zullen zijn. Het genoemde Bulletin kent aan de verwachte daling van de uitgaven voor de schuldendienst geen grotere betekenis toe dan een interne omboeking van slechts nominaal belang.

BOEKAANKONDIGING.

Het Marshall-plan, Handleiding tot het Europese Herstel Programma, uitgegeven door de Stichting Economische Publicaties bij Drukkerij Blommendaal N.V., Uitgeverij, 's-Gravenhage, September-October 1948.

Dit boekje is bedoeld als handleiding voor het Nederlandse bedrijfsleven over de wordingsgeschiedenis van het Europese Herstel Programma en over de maatregelen en voorschriften, waarmede bij de uitvoering van het E.H.P. rekening dient te worden gehouden. Terecht beveelt Minister van den Brink in zijn voorwoord deze brochure in een zo breed mogelijke belangstelling aan; zij bevat inderdaad een grote hoeveelheid nuttige gegevens.

De Regeringscommissaris voor het E.H.P., Dr H. M. Hirschfeld, schetst in een artikel „De betekenis van het Marshall-plan” de economische moeilijkheden in Europa, welke Minister Marshall tot zijn befaamde redevoering van 5 Juni 1947 hebben geleid, en de daarop gevolgde stappen zowel van Europese als Amerikaanse zijde: de conferentie te Parijs van Juli/September 1947, het tot stand komen van de „Foreign Assistance Act of 1948” in de Verenigde Staten en van het Verdrag van Parijs nopens Europese Economische Samenwerking, afgesloten door een overzicht van de betekenis van de „Foreign Assistance Act” voor Europa's herstel. Daarop volgt een artikel onder de titel „De organisatie van het Europese Herstel Programma”, waarin een volledig overzicht wordt gegeven van de opbouw van de Amerikaanse, de Europese en de Nederlandse organisatie en de daarbij betrokken personen. Onder de titel „Het bedrijfsleven en het Europese Herstel Programma” wordt dan de betekenis van het E.H.P. voor het bedrijfsleven tot in bijzonderheden toegelicht. Met een schets van de functie van het Instituut voor Nederlands-Amerikaanse Industriële Samenwerking, van het Informatiecentrum Bedrijfsleven Plan Marshall en met een lijst van adressen en telefoonnummers van Rijksbureaux en Bedrijfschappen eindigt dit gedeelte van de brochure.

De Bijlagen bevatten inhoudsopgave en tekst van de „Foreign Assistance Act of 1948”, de „Foreign Aid Appropriation Act of 1949”, het Verdrag nopens de Europese Economische Samenwerking en de door Nederland gesloten bilaterale overeenkomst met de Verenigde Staten. Een lijst van met het E.H.P. verband houdende data, en gegevens van de Centrale Dienst voor In- en Uitvoer betreffende met de uitvoering van het E.H.P. gepaard gaande documenten completeren het boekje, dat ongetwijfeld nuttige diensten zal bewijzen.

J. H. L.

AANTEKENING.

HET NATIONAAL BUDGET IN DE MILLIOENENNOTA.

In aansluiting op het artikel van Prof. Koopmans in dit nummer worden hieronder de „Confrontatie van middelen en behoeften” en de „Begroting van de Nederlandse volkshuishouding” afgedrukt, zoals ze zijn opgenomen in de jongste Millioenennota.

TABEL 1. GLOBAAL PLANVOORSTEL. CONFRONTATIE VAN MIDDELEN EN BEHOEFTE 1948 EN 1949.
(in milliarden guldens)

MIDDELEN	1948	1949	BEHOEFTE	1948	1949
Nationaal product:			Consumptie gezinnen (E 101 t/m E 103) ..	9,68	9,98
Bedrijven ¹⁾ (E 305 t/m E 311, E 504)	10,19	10,52	Netto-investeringen bedrijven (E 602 t/m E 625)	1,63	1,87
Overheid (E 411 t/m E 413)	1,18	1,44	Overheid:		
Kostprijsverhogende belastingen minus sub- sidies (E 426 minus E 407)	0,92	1,44	netto-investeringen (E 603 minus E 626) ..	0,04	0,15
Tekort goederen- en dienstenbalans (E 505) ²⁾	1,13	0,84	netto-materiële cons. (E 401 t/m E 403, E 409, E 410 minus E 421 t/m E 423)	0,89	0,80
			overige consumptie (bijdrage nat. prod. E 411 t/m E 413)	1,18	1,14
	13,42	13,94		13,42	13,94

¹⁾ Incl. 0,02 milliard gulden uit het buitenland.

²⁾ Het dollartekort op lopende rekening overtreft het hier gegeven bedrag, aangezien in dit laatste mede zijn begrepen de niet-converteerbare overschotten ten aanzien van enkele gebieden met zwakke valuta.

Bij vergelijking met de cijfers betreffende de E.H.P.-bijdrage voor het „fiscal year” 1948/1949 dient te worden bedacht, dat de bovenstaande cijfers betrekking hebben op het kalenderjaar 1949.

TABEL 2.
BEGROTING VAN DE NEDERLANDSE VOLKSHUISHOUDING. EXPLOITATIEREKENINGEN VOOR 1948 EN 1949.

(in miljarden guldens)

I. Gezinsbushouningen.

LASTEN				BATEN					
Post	Tegenpost	Omschrijving	Bedrag		Post	Tegenpost	Omschrijving	Bedrag	
			1948	1949				1948	1949
E 104	E 32†	Consumptie van goederen en diensten, geleverd door:					Beloning productiefactoren door:		
E 102	E 421	Bedrijven	9,43	9,70	E 121	E 305	Bedrijven:		
E 103	E 521	Overheid	0,09	0,13	E 122	E 306	Pensioenbijdragen	0,23	0,25
E 104	E 425	Buitenland	0,16	0,15			Overige beloning	8,62	8,91
E 105	E 221	Belastingen	1,24	1,43	E 123	E 411	Overheid:		
		Premies en pensioenbijdragen aan collectieve inkomensstrekkers: 1948 1949			E 124	E 412	Pensioenbijdragen	0,05	0,05
		totaal	0,64	0,91	E 125	E 413	Salarissen	0,97	0,93
		af: administratiekosten	0,12	0,14			Rente	0,16	0,16
			0,52	0,77	E 126	E 201	Overgedragen inkomens van:		
							collectieve inkomensstrekkers	0,40	0,55
					E 127	E 404	Overheid:		
					E 128	E 405	Rente over oorlogsschuld	0,18	0,21
					E 129	E 601	Pensioenen en steun	0,48	0,46
							Ontsparringen	0,35	0,66
E 119	E 139	Totaal	11,44	12,18	E 139	E 119	Totaal	11,44	12,18

II. Collectieve Inkomensstrekkers.

E 201	E 126	Pensioenen aan gezinnen	0,40	0,55	E 221	E 105	Premies en pensioenbijdragen van gezinnen	0,52	0,77
E 202	E 622	Beleggingen	0,45	0,68	E 222	E 406	Andere bijdragen van de Overheid	0,10	0,22
					E 223	E 408	Rente van Overheid over oorlogsschuld	0,17	0,18
					E 224	E 310	Rente van bedrijven	0,04	0,04
					E 225	E 504	Premies uit Indonesië	0,02	0,02
E 219	E 239	Totaal	0,85	1,23	E 239	E 219	Totaal	0,85	1,23

III. Bedrijfshuishoudingen (inclusief overheidsbedrijven).

E 301	E 422	Leveranties van:			E 321	E 101	Leveranties aan:		
E 302	E 522	Overheid	0,14	0,19	E 322	E 602	Gezinnen	9,43	9,70
		Buitenland: 1948 1949			E 323	E 401	Bedrijven, investeringen	3,01	3,31
		Goederen f.o.b. 4,23 4,48			E 324	E 603	Overheid, consumptie	0,50	0,51
		C.i.f.-f.o.b. 0,42 0,45			E 325	E 501	Overheid, investeringen	0,52	0,68
		Diensten .. 0,45 0,48					Buitenland: 1948 1949		
			5,10	5,41			Goederen .. 2,81 3,35		
E 303	E 426	Kostprijsverhogende belastingen	1,78	1,96			Diensten .. 0,97 1,02		
E 304	E 625	Afschrijvingen	1,38	1,44			Gerepareerde .. 0,19 0,18	3,97	4,55
		Bijdrage tot het nationaal inkomen:			E 326	E 409	Rente van:		
E 305	E 121	Pensioenbijdragen	0,23	0,25	E 327	E 503	Overheid	0,06	0,05
E 306	E 122	Beloning prod. factoren	8,62	8,91	E 328	E 407	Buitenland	0,22	0,23
E 307	E 424	Rente en winst aan de Overheid	0,10	0,11			Subsidies van de Overheid	0,86	0,52
		Winstbelasting	0,18	0,19					
E 309	E 428	Rente aan collectieve inkomensstrekkers	0,04	0,04					
E 310	E 224	Reserveringen	1,00	1,00					
E 311	E 623								
E 319	E 339	Totaal	18,57	19,50	E 339	E 319	Totaal	18,57	19,50

IV. Overheid (exclusief overheidsbedrijven).

LASTEN				BATEN					
Post	Tegenpost	Omschrijving	Bedrag		Post	Tegenpost	Omschrijving	Bedrag	
			1948	1949				1948	1949
E 401	E 323	Leveranties van:			E 421	E 102	Leveranties aan:		
E 402	E 523	Bedrijven	0,50	0,51	E 422	E 301	Gezinnen	0,09	0,13
E 403	E 626	Buitenland	0,09	0,09	E 423	E 502	Bedrijven	0,14	0,19
		Afschrijvingen	0,48	0,48	E 424	E 307	Buitenland	0,07	0,07
		Overgedragen inkomens aan gezinnen:					Rente en winst van bedrijven	0,10	0,11
E 404	E 127	Rente oorlogsschuld	0,18	0,21	E 425	E 104	Belastingen van gezinnen	1,24	1,43
E 405	E 128	Pensioenen en steun	0,48	0,46	E 426	E 303	Kostprijsverhogende belastingen	1,78	1,96
E 406	E 222	Bijdragen aan collectieve inkomensstrekkers	0,10	0,22			Winstbelastingen van:		
E 407	E 328	Subsidies aan bedrijven	0,86	0,52	E 428	E 309	Bedrijven	0,18	0,19
E 408	E 223	Rente oorlogsschuld aan collectieve inkomensstrekkers	0,17	0,18					
		Overige rente aan:							
E 409	E 326	Bedrijven	0,06	0,05					
E 410	E 525	Buitenland	0,06	0,06					
		Bijdrage tot het nationaal inkomen:							
		Beloning productiefactoren aan gezinnen:							
E 411	E 123	Pensioenbijdragen als werkgever	0,05	0,05					
E 412	E 124	Lonen en salarissen	0,97	0,93					
E 413	E 125	Rente	0,16	0,16					
E 414	E 621	Saldo	0,56	0,16					
E 419	E 439	Totaal	3,60	4,08	E 439	E 419	Totaal	3,60	4,08

V. Buitenland.

				E 521	E 103				
E 501	E 325	Leveranties van:				Consumptie van gezinnen	0,16	0,15	
E 502	E 423	Bedrijven	3,97	4,55	E 522	E 302	Leveranties aan:		
E 503	E 327	Overheid	0,07	0,07	E 523	E 402	Bedrijven	5,10	5,41
		Rente aan bedrijven	0,22	0,23	E 524	E 604	Overheid, consumptie	0,09	0,09
		<i>Bijdrage tot het nationaal inkomen:</i>			E 525	E 410	Overheid, investeringen		
E 504	E 225	Premies collectieve inkomensstrekkers	0,02	0,02			Rente van de Overheid	0,06	0,06
E 505	E 624	Saldo	1,13	0,84					
E 519	E 539	Totaal	5,41	5,71	E 539	E 519	Totaal	5,41	5,71

DEBET
(aanwending ten behoeve van)

VI. Mutaties Nationale Balans.

CREDIT
(beschikbaar uit)

E 601	E 129	Saldo exploitatierekening:				Saldo exploitatierekening:			
		Gezinnen, ontsparingen	0,35	0,66	E 621	E 414	Overheid, overschot	-0,56	0,16
E 602	E 322	Bruto-investeringen:			E 622	E 202	Collectieve inkomensstrekkers, beleggingen	0,45	0,68
		Bedrijven	3,01	3,31	E 623	E 311	Bedrijven, reserveringen	1,00	1,00
E 603	E 324	Overheid:			E 624	E 505	Buitenland, tekort goederen- en dienstenbalans	1,13	0,84
E 604	E 524	van bedrijven	0,52	0,63			Afschrijvingen:		
		van buitenland			E 625	E 304	Bedrijven	1,38	1,44
					E 626	E 403	Overheid	0,48	0,48
E 619	E 639	Totaal	3,88	4,60	E 639	E 619	Totaal	3,88	4,60

GELD- EN KAPITAALMARKT.

Ook in de afgelopen week gaf de situatie ter geldmarkt weinig wijzigingen te zien. De markt bleef onveranderd ruim, zodat callgeld, dat $\frac{3}{8}$ pCt bleef noteren, niet steeds te plaatsen was. De vraag naar zeer kortlopend papier bleef aanhouden, doch aanbod in deze promessen was er vrijwel niet, zodat hierin zeer weinig transacties tot stand kwamen. Decemberpapier werd dan ook tevergeefs tegen het wel zeer lage disconto van $\frac{7}{8}$ pCt gevraagd, terwijl driemaandspromessen op $\frac{1}{16}$ pCt werden gezocht. In de langere termijnen, waarvan een veel groter bedrag in de portefeuilles der geldmarktinstellingen aanwezig is, kwamen enkele transacties tot stand, meestal om toevallige hiaten in de portefeuilles op te vullen. Mei- en Junipapier was tegen $\frac{1}{8}$ pCt aangeboden aan het einde der week, het meer schaarse Julipapier werd tegen $\frac{1}{8}$ pCt gevraagd, terwijl de marktdisconto's voor het langer lopende papier, zich practisch op $\frac{17}{16}$ pCt stelden.

Op Maandag 22 November zal de beurshandel worden verruimd met binnenlandse certificaten van voornamelijk pondeneffecten en enige depôtfractiebewijzen. Ook certificaten van Belgische effecten zullen binnenkort tot de notering worden toegelaten, doch in tegenstelling tot de certificaten van pondenstukken zal hierin slechts verkoop mogen plaatsvinden, waarna de certificaten geroyeerd en de onderliggende effecten in België moeten worden verkocht, evenals dat thans met certificaten van Amerikaanse effecten het geval is. In de certificaten van pondeneffecten zal dus wel binnenlandse ruil mogelijk zijn, hetgeen ook geredelijk kon worden toegestaan, omdat, zoals bekend, de Nederlandse pondenpositie niet zo slecht is. Aangezien echter ook vroeger in deze stukken weinig handel plaatsvond, en arbitrage-affaires, bijv. met de Londense effectenmarkt, niet mogelijk zijn, zal de nieuwe faciliteit vermoedelijk weinig bijdragen tot een toeneming van de omzetten ter beurze.

In de afgelopen week is de gedurende enige maanden plaatsgevonden hebbende koersdaling op de Amsterdamse aandelenmarkt onderbroken door een koersstijging van vrijwel alle fondsenrubrieken. De koerswinsten waren over het algemeen van bescheiden omvang, en kwamen bij geringe omzetten tot stand. Men zal moeten afwachten, of het hier slechts een tijdelijke onderbreking van de dalende trend betekent, of dat inderdaad een principiële wijziging tot stand is gekomen. Het valt moeilijk, om voor het laatste een verklaring te zoeken, omdat de factoren, welke de koersdaling hebben veroorzaakt (wegneming der deva-luatievrees, beëindiging van de inflationistische tendenties in de binnenlandse economie, en afnemende exportwinsten)

nog steeds werkzaam zijn. Het kan zijn, dat men deze omstandigheden reeds in voldoende mate in het koerspeil verdisconteerd acht, doch hieromtrent valt weinig te zeggen. De historie van de ontwikkeling der aandelenkoersen in België sedert het einde van de oorlog zou eerder het tegendeel doen verwachten.

De staatsfondsenmarkt gaf geen wijzigingen van betekenis te zien. Alleen stegen de 3 pCt investeringscertificaten in koers tot $\frac{98}{16}$ pCt, vermoedelijk omdat men minder gemakkelijk vervroegde verhandelbaarheid toestaat.

	12 Nov. 1948	19 Nov. 1948
A.K.U.	148 $\frac{1}{2}$	155 $\frac{1}{2}$
v. Berkel's Patent	118 $\frac{1}{2}$	121
Lever Bros. Unilever C. cv. A.	276 $\frac{1}{2}$	274 $\frac{1}{2}$
Philips G. b. v. A.	226 $\frac{1}{2}$	231 $\frac{1}{2}$
Koninklijke Petroleum	309	316
H.A.L.	161	161
N.S.U.	158 $\frac{1}{2}$	163 $\frac{1}{2}$
H.V.A.	248	247 $\frac{1}{2}$
Deli Mij C. v. A.	145 $\frac{1}{2}$	148 $\frac{1}{2}$
Amsterdam Rubber	154	151 $\frac{1}{2}$
Internatio	186	186

STATISTIEKEN.

BANK VAN ENGELAND.

(Voornaamste posten in miljoenen ponden).

Data	Metaalvoorraad	Govt. debts and Govt. securities	Fiduciary issue	Biljetten in circulatie	
				Biljetten in circulatie	Biljetten in Banking Dept.
25 Dec. '46	0,2	1.449,1	1.450	1.428,2	22,1
3 Nov. '48	0,2	1.299,2	1.300	1.233,9	66,3
10 Nov. '48	0,2	1.299,2	1.300	1.235,6	64,6
17 Nov. '48	0,2	1.299,2	1.300	1.234,0	66,3

Data	Gouden en zilveren munten	Govt. securities	Other securities		Deposits		
			Disc. and advances	Securities	Totaal	Public deposits	Banken
25 Dec. '46	1,3	311,8	13,6	15,8	346,5	10,3	278,9
3 Nov. '48	2,8	325,2	23,7	33,4	433,5	16,7	304,1
10 Nov. '48	2,9	327,4	22,4	27,0	426,5	14,0	312,1
17 Nov. '48	3,0	331,0	26,9	24,6	434,0	15,3	313,4

DE NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte belans op 22 November 1948.

Activa.			
Wissels, promessen en schuldbrieven in disconto	Hoofdbank	f	—
	Bijbank	"	—
	Agentsch.	"	6.000,—
		f	6.000,— ¹⁾
Wissels, schatkistpapier en schuldbrieven, door de Bank gekocht (art. 15, sub 4, van de Bankwet 1948)			
Schatkistpapier, door de Bank overgenomen van de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947		f	1.800.000.000,—
Beleningen: (incl. voorschotten in rekening-courant op onderpand)			
	Hoofdbank	f	138.984.523,63 ²⁾
	Bijbank	"	557.168,47
	Agentsch.	"	6.174.618,06
		f	145.716.310,16
Op effecten, enz.		f	144.680.496,49 ³⁾
Op goederen en celen		"	1.035.813,67
		f	145.716.310,16 ⁴⁾
Voorschotten aan het Rijk (art. 20 van de Bankwet 1948)			
Boekvoordering op de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947		f	1.500.000.000,—
Munt en muntmateriaal:			
	Gouden munt en gouden muntmateriaal	f	450.504.302,78
	Zilveren munt, enz.	"	3.337.063,78
		f	453.841.366,56
Papier op het buitenland		f	341.048.680,—
Tegoed bij correspondenten in het buitenland		"	120.851.549,36
Buitenlandse betaal-middelen		"	5.967.758,74
		f	467.867.988,10
Belegging van kapitaal, reserves en pensioen-fonds		f	105.937.763,08
Gebouwen en inventaris		"	2.500.000,—
Diverse rekeningen		"	230.994.343,50
		f	4.706.863.771,40

Passiva.

Kapitaal	f	20.000.000,—	
Reservefonds	"	12.759.703,05	
Bijzondere reserves	"	54.447.566,03	
Pensioenfonds	"	20.019.110,91	
Bankbiljetten in omloop (oude uitgiften)	"	112.285.480,—	
Bankbiljetten in omloop (nieuwe uitgifte)	"	3.031.396.700,—	
Bankassigaties in omloop	"	86.567,67	
Rekening-courant saldo's:			
's Rijks Schatkist	f	362.429.953,51	
Geblokkeerde saldo's van banken	"	61.881.198,27	
Geblokkeerde saldo's van anderen	"	19.104.193,51	
Vrije saldo's	"	782.630.763,82	
		f	1.226.046.109,11
Diverse rekeningen	"	229.822.534,63	
		f	4.706.863.771,40

¹⁾ Waarvan schatkistpapier rechtstreeks door de Bank in disconto genomen f —
²⁾ Waarvan aan Nederlands-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad no. 99) 36.894.550,—
 Circulatie der door de Bank namens de Staat in het verkeer gebrachte muntbiljetten 141.817.287,—

ZWEEDSE RIJKS BANK.

(Voornaamste posten in miljoenen kronen).

Data	Metaal		Staatsfondsen		Saldo buitenland	Fondsen ter beschikking der staats-schuld	Promessen staatschuld
	Goud	Over-waarde goud	Eigen	Vreemd			
31 Dec. 1946	839	532	1.544	504	284	94	182
30 Oct. 1948	177	112	3.132	152	185	—	182
6 Nov. 1948	177	112	3.148	152	198	—	182
15 Nov. 1948	178	113	3.172	150	218	—	182

Data	Biljetten in circulatie	Deposito's				45 dagen	Buiten-landse banken	Regularisatie-rekening
		Direct opvraagbaar		5 dagen	Buiten-landse banken			
		Totaal	Staat					
31 Dec. 1946	2.877	875	706	94	230	174	7	
30 Oct. 1948	2.935	876	636	133	184	105	7	
6 Nov. 1948	2.840	870	630	233	185	112	7	
15 Nov. 1948	2.769	1.185	984	98	196	119	7	

DE NEDERLANDSCHE BANK.

(Voornaamste posten in duizenden guldens).

Data	Munt en munt-materiaal	Papier op het buitenland	Tegoed bij correspondenten in het buitenland en buitenlandse betaalmiddelen	Saldi in rekening-courant	
				's Rijks Schatkist	Vrije saldi
30 Dec. '46	700.876	4.434.786	100.816	103	153.109
11 Oct. '48	457.350	337.815	114.265	1	146.771
18 " '48	457.505	338.260	121.698	1	143.006
25 " '48	455.448	346.968	111.952	1	148.140
1 Nov. '48	454.412	345.493	109.412	1	150.625
8 " '48	454.358	337.961	134.353	1	142.266
15 " '48	454.465	349.178	131.833	6	144.502
22 " '48	453.841	341.049	126.819	6	145.716

Data	Bankbiljetten in omloop	Saldi in rekening-courant			
		's Rijks Schatkist	Geblok-keerde saldi van banken	Geblok-keerde saldi van anderen	Vrije saldi
30 Dec. '46	2.744.151	1.099.855	90.071	43.706	590.158
11 Oct. '48	3.039.923	401.259	88.674	21.724	698.024
18 " '48	3.012.025	336.253	121.056	21.107	707.797
25 " '48	3.013.841	347.129	70.158	20.404	803.339
1 Nov. '48	3.080.568	303.778	77.258	21.672	762.181
8 " '48	3.047.127	324.105	80.180	19.988	784.153
15 " '48	3.033.069	331.834	81.791	20.204	798.824
22 " '48	3.031.397	362.430	61.881	19.104	782.631

STAND VAN 'S RIJKS KAS.

Vorderingen	6 Nov. 1948	30 Oct. 1948
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederl. Bank N.V.	f 315.160.500,55	f 393.209.747,53
Saldo van 's Rijks Schatkist bij de Bank voor Nederlandsche Gemeenten	" 105.111,98	" 439.286,25
Kasvorderingen wegens creditverstreking aan het buitenland	—	—
Daggeldlening tegen onderpand	—	—
Saldo der postrekeningen van Rijkscomptabelen	" 485.854.547,68	" 700.893.130,56
Voorschotten op ultimo Sept. 1948 aan de gemeenten wegens aan haar uit te keren belastingen	" 19.205.894,16	" 19.205.894,16
Vorderingen in rekening-courant op Indonesië	" 1160.314.165,32	" 1154.843.093,41
Suriname	" 31.370.749,09	" 31.371.341,59
Ned. Antillen	—	—
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	—	—
Het staatsbedrijf der P., T. en T.	—	—
Andere staatsbedrijven en instellingen	" 259.956.446,01	" 255.727.308,66
Verplichtingen		
Voorschot, door De Nederl. Bank N.V. verstrekt	—	—
Voorschot, door De Nederlandsche Bank N.V. in rekening-courant verstrekt	—	—
Schuld aan de Bank voor Nederlandsche Gemeenten	—	—
Schatkistbiljetten in omloop	f 1651.093.100,—	f 1638.093.100,—
Schatkistpromessen bij De Nederlandsche Bank N.V. ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947	" 1800.000.000,—	" 1800.000.000,—
Schatkistpromessen in omloop (rechtstreeks bij De Nederl. Bank N.V. is geplaatst nihil)	—	—
f 5.904,5 m/m w.o. garantie Bretton Woods f 804 mill.	" 5100.500.000,—	" 5049.200.000,—
Daggeldleningen	—	—
Muntbiljetten in omloop	" 143.666.118,—	" 143.870.800,—
Schuld op ultimo September 1948 aan de gemeenten wegens aan haar uit te keren belastingen	—	—
Schuld in rek.-courant aan:		
Indonesië	—	—
Suriname	—	—
Ned.-Antillen	" 1.740.645,92	" 1.740.645,92
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	" 35.288.525,29	" 34.061.880,54
Het staatsbedrijf der P., T. en T.	" 606.414.343,98	" 832.180.767,21
Andere staatsbedrijven	—	—
Schuld aan diverse instellingen in rekening met 's Rijks Schatkist	" 2249.327.120,30	" 2273.653.811,—

FEDERAL RESERVE BANKS.
(Voornaamste posten in miljoenen dollars).

Data	Metaalvoorraad		Other cash	U.S. Govt securities
	Totaal	Goudcertificaten		
31 Dec. 1946	18.381	17.587	268	23.350
28 Oct. 1948	22.729	22.098	277	23.242
4 Nov. 1948	22.746	22.116	254	23.239
12 Nov. 1948	22.826	22.195	251	23.144

Data	F.R.-biljetten in circulatie	Deposito's		
		Totaal	Govt	Memberbanks
31 Dec. 1946	24.945	17.353	393	16.139
28 Oct. 1948	23.999	22.372	1.524	19.960
4 Nov. 1948	24.113	22.204	1.473	19.846
12 Nov. 1948	24.182	22.413	1.553	19.947

WERKLOOSHEID IN NEDERLAND 1).

Maand	Werklozen 2)	Wachtgelders 3) (raming)
30 Juni 1945	112.622	201.400
29 Juni 1946	45.953	7.800
29 Nov. 1947	24.600	1.200
31 Dec. 1947	30.600 ³⁾	1.400
31 Jan. 1948	36.700 ⁴⁾	2.600
28 Febr. 1948	36.000	3.400
31 Maart 1948	26.800	1.700
30 April 1948	26.400	1.800
31 Mei 1948	22.400	1.600
30 Juni 1948	21.200	1.500
31 Juli 1948	22.000	1.500
31 Aug. 1948	24.800	1.400
30 Sept. 1948	25.900	1.400
31 Oct. 1948	28.800	1.300

1) Bron: „Statistisch Bulletin van het C.B.S.“

2) Gegevens van de arbeidsbureaux.

3) Bovendien 600 vorst- en hoogwaterwerklozen uit het vrije bedrijf.

4) Bovendien 4.200 vorst- en hoogwaterwerklozen uit het vrije bedrijf.

NATIONALE BANK VAN BELGIË.
(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Goudvoorraad	Vorderingen o. h. buitenl. i. v. m. betalingsacc.	Tegoeed op het buitenland	Handelspapier op België en overheidseffecten	Voorschotten op overheidsfondsen	Deel- en pasmunt
16 Sept. 1948	28.136	11.042	427	9.986	303	414
14 Oct. 1948	28.368	11.723	581	9.349	278	435
21 Oct. 1948	28.326	12.103	426	8.491	230	458
28 Oct. 1948	28.235	12.232	430	8.960	444	473
4 Nov. 1948	27.980	12.632	431	9.579	463	473
10 Nov. 1948	27.992	12.769	495	9.174	318	486
18 Nov. 1948	27.805	12.674	451	7.680	296	523

Data	Overheidsfondsen	Totaal activa	Bankbiljetten in omloop	Rekening-courant saldi		
				Schatkist	Buitenlandse banken	Totaal
16 Sept. 1948	657	91.729	81.568	22	2.425	6.251
14 Oct. 1948	765	92.763	82.198	114	3.018	6.513
21 Oct. 1948	770	91.807	81.555	114	2.925	6.234
28 Oct. 1948	776	92.628	81.773	115	2.879	6.864
4 Nov. 1948	786	93.209	82.962	117	2.898	6.226
10 Nov. 1948	795	92.852	82.619	116	2.804	6.258
18 Nov. 1948	804	92.240	81.664	259	3.253	6.558

Annonces voor het volgend nummer

dienen uiterlijk Maandag 30 Nov. a.s. in het bezit te zijn van de administratie, Lange Haven 141, Schiedam

De Prinsessenkalender van „Pro Juventute“

(met de foto's, die niet in de bandel verkrijgbaar zijn):

VOOR HET BEDREIGDE KIND

Bovendien een cadeau, dat wordt gewaardeerd en de gever siert.

Schoonheidszin en vakmanschap

maken deze kalender tot een vreude voor het oog. Indien niet in Uw omgeving verkrijgbaar, volgt toezending na storting van

1.250 op Giro 51.74.00 (of per postwissel)
Kalenderactie „Pro Juventute“
Corn. Schuytstraat 48, Amsterdam-Z.

Vacatures

FINANCIËLE INSTELLING te Amsterdam vraagt voor haar afdeling Particulieren (Effecten) een

leidende kracht

Vereisten zijn:

Grondige kennis van het Effectenvak. Beheersing, vooral in geschrift, van de Nederlandse- en de moderne talen. Goede omgangsvormen met cliënten en personeel. Leeftijd omstreeks 40 jaar.

Brieven met voll. bijzonderheden omtrent levensloop enz. onder no. 1312 bur. van dit blad, postbus 42, Schiedam.

Exporteurs

naar Zuid- en Midden-Amerika

Grijpt de kans, U geboden door het half December, grotendeels in het Spaans verschijnende belangrijke Zuid- en Midden-Amerika nummer van Groot-handel en zendt ons thans omgaanc uw advertentie in. Uitgebreid en zeer geselecteerd adressenmateriaal in alle Zuid- en Midden-Amerikaanse Republieken beschikbaar.

KONINKL. NEDERLANDSCHE BOEKDRUKKERIJ
H. A. M. ROELANTS
SCHIEDAM — POSTBUS 42 — TELEFOON 69300

De ontwikkeling in de Scheepsbouw

Zie hiervoor de binnenkort verschijnende December-aflevering van het

Economisch- Statistisch Kwartaalbericht

Research uitgave van
het Nederlandsch Economisch Instituut

Jaarabonnementen f 6,50
voor abonnés E.-S.B. f 5,—

Telefoon 38040, Rotterdam
Giro no. 8408

N.V. BRONSWERK

AMERSFOORT

AMSTERDAM

ROTTERDAM

Afd. **Pijpleidingen**

V/H BECHT & DYSERINCK

Afd. **Warmtetechniek**

V/H HUYGEN & WESSEL

Afd. **Luchttechniek**

V/H BECHT & DYSERINCK

Afd. **Koeltechniek**

V/H HUYGEN & WESSEL

Afd. **Electrotechniek**

V/H HUYGEN & WESSEL

Land- en Scheepsinstallaties

Verzendt per
VAN GEND & LOOS
Vervoer in één hand
door 't gehele land

MAXIMUM SERVICE. MINIMUM KOSTEN

Economisch - Statistische Berichten

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).
Telefoon: Redactie en Administratie 38040. Giro 8408.
Bankiers: R. Mees en Zonen, Rotterdam.
Redactie-adres voor België: Seminarie voor Gespecialiseerde Economie, 14, Universiteitstraat, Gent.
Abonnementen: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).
Bankiers: Banque de Commerce, Brussel.

Abonnementsprijs, franco per post, voor Nederland f 26* per jaar, voor België/Luxemburg f 28 per jaar, te voldoen door storting van de tegenwaarde in francs bij de Banque de Commerce te Brussel. Overzeese gebiedsdelen (per zeepost) f 26, overige landen f 28 per jaar. Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam (W.).

ADVERTENTIES.

Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Firma H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 6).